LAWO CLASSICS

Historia Sancti Olavi

CONSORTIUM VOCALE OSLO
ALEXANDER M. SCHWEITZER

+

GRACES & VOICES
ADRIJA ČEPAITĖ AND ANTANINA KALECHYTS

Den 29. juli 1030 ved Stiklestad, ikke så langt fra Nidaros (våre dagers Trondheim), tapte kong Olav Haraldsson et slag mot lokale støttespillere til den danske kongen Knut den mektige (død 1035) og ble drept i kamp. Selv om Olav ikke vant jordisk ære som hærfører den dagen, skulle hans navn komme til å prydes av en langt mer varig berømmelse: helgenverdighet. Bare litt over et år etter slaget, den 3. august 1031, ble Olavs levninger overført til alteret i Klemenskirken i Nidaros. Dermed var den falne kongen offisielt utropt til helgen, en martyr. Etter dette ble Olav bispedømmets og hele Norges skytshelgen.

Fra innstiftelsen av olavskulten i 1031 og fremover måtte presteskapet i Nidaros fremføre tekster og sanger som en fast del av olsok, olavsfesten 29. juli. Den omfattet både feiringen av høymesse og en syklus av tidebønner, også kalt *officiet* (etter det latinske *officium divinum*). Til en viktig festdag som den for St. Olav omfattet officiet første vesper (om kvelden før festdagen), matutin (om natten), laudes (tidlig om morgenen) og annet vesper i tillegg til mindre tidebønner på selve festdagen. Alle disse tidebønnene støttet seg i stor grad på musikk, til resitasjon av salmer og lesninger og i fremførelsen av hymner, antifoner og responsorier.

HISTORIA OLAVI

I olavskultens tidlige år ble officiet til hans ære antagelig gjennomført med sanger som i hovedsak var hentet fra kirkens allmenne ordning for feiringen av enkeltmartyrer. Det er gode grunner til å tro at denne situasjonen endret seg i sammenheng med omgjørelsen av Nidaros bispedømme til et uavhengig erkebispesete i 1152/3. På denne tiden oppstod en ny syklus sanger og lesninger for officiet på olsok. Ved å bruke et vanlig begrep fra middelalderen, «historia», kan vi kalle denne sangsyklusen *Historia Olavi*, siden tekstene, også de som inngår i sangene, gjenforteller martyrkongens egen historie.

Det viser seg at de fleste tekstene i *Historia Olavi* har sitt opphav i to eldre prosatekster: den såkalte *Passio Olavi*, en beskrivelse av St. Olavs liv og martyrdød fra 1100-tallet, og *Miracula Olavi*, en samling av helgenens underverker som kan gå tilbake til 1000-tallet. Denne samlingen ble fortsatt av Øystein Erlendsson, erkebiskop i Nidaros 1161–1188. Øystein regnes i dag som en av de mest innflytelsesrike skikkelsene i norsk middelalder på både kirkelig og politisk plan, og det finnes belegg for at han var delaktig som teolog og administrator da *Historia Olavi* ble skapt. Det betyr at han antagelig bidro til innføringen av den, og at han hadde lest og godkjent tekstene. Det praktiske ved sammensettingen av sangsyklusen ville imidlertid hans stab ved domkirken ha stått for.

På grunn av den sentrale rollen den hadde for kulten som dyrket erkebispedømmets skytshelgen Olav, må *Historia Olavi* forstås som selve kjernen i liturgien i middelalderens Nidaros. Med sine mer enn 30 sanger er *Historia Olavi* en betydningsfull bragd i middelalderens liturgiske sangproduksjon, og et av de viktigste kulturminnesmerkene i Norges historie.

Historia Olavi må likevel sees i en større sammenheng. I middelalderen skapte praktisk talt alle større kirkelige institusjoner i Europa minst én *historia* for sin skytshelgen. Denne omfattende *historia*-produksjonen fortsatte med mer eller mindre uforminsket kraft helt frem til middelalderens slutt. Det var på dette feltet at hovedinnsatsen i det kreative arbeidet med epokens enstemmige kirkemusikk fant sted.

TEKSTER

Det mest sentrale stykket teologisk sett i *Historia Olavi* kommer ved begynnelsen av matutin. I *antiphona ad invitatorium* (nr. 1.7, *Magnus dominus*) gjøres det tydelig at hele syklusen retter seg mot Gud som kilden til Olavs helgenverdighet: «Stor er Herren og høylovet, som gjennom kong Olavs virke grunnla sin by i de nordlige områdene.» Sett i lys av dette må sangene i Olavs *historia* forstås som betraktninger over Guds nåde slik den er åpenbart på jorden i fortellingen om Olav.

Sangtekstene i *Historia Olavi* fremviser en sterk grad av forskjønnelse og forenkling, slik det er vanlig i middelalderens helgenbiografier. Sangene gjenforteller ikke historiske fakta, men vitner om hvordan kirken i Norge på 1100-tallet fremsatte et ideal om en kristen regent og hans delaktighet i kristningen av landet.

Antifonene til matutin begynner på et noe uvanlig vis. I et officium for en helgenkåret adelsmann ville vi vanligvis forventet iallfall noen sanger som nevner hovedpersonens adelige herkomst, hvordan han tidlig utmerket seg i kristne dyder, hans skjebnebestemte hellighet fra tidlig barnsben av. Som kjent, var Olav imidlertid ingen kristen konge i sin tidlige karriere, men viking. Hans *historia* løser dette problemet ved å forbigå hans tidli-

ge liv (et unntak er nr. 1.9, *Rex autem*). Tre av de ni antifonene til matutin (nr. 1.17, 1.18 og 1.19) beskriver i stedet hans forvandling til en ny mann ved dåpen og hvordan han deretter fulgte de kristne budene strengt.

Mange sanger viser oss en konge som er en hvileløs misjonær av utrettelig, apostolisk format. Denne fremstillingen innebærer at Olavs politiske motstandere settes ut av spill ved å definere dem som Herrens fiender – hedninger. Verset til det andre responsoriet (nr. 1.14, *O quantus*) er helt tydelig: «Han [Olav] hadde mange fiender som forsøkte å fordreie Herrens rette veier.» Verset til responsorium 7 (nr. 2.5) siterer til og med salme 2, idet det sammenligner Olav med «christus Domini», Herrens salvede, som må møte hedningenes motstand.

Sangene i *Historia Olavi* forteller nesten ingenting om Olavs militære bedrifter, til tross for motstanden de nevner. Olav sprer den nye troen som en apostel som ferdes omkring i landet «ikledd troens brynje og frelsens hjelm», slik responsorium 4 (nr. 1.21, *Itaque*) formulerer det med referanse til Paulus.

Sangsyklusen når sitt klimaks i responsoriene 7–9 ved slutten av matutin (nr. 2.5, 2.7, 2.9). Olav, *rex iustus*, oppnår her sin endelige forherligelse: Han blir martyr. Den jordiske katastrofen i det militære nederlaget, nevnt i responsorium 7, er bare et skritt på veien til åndelig apoteose. For å beskrive denne forherligelsen brukes en sitatteknikk som forbinder Olav med helgenarketyper. For eksempel forteller responsorium 8 og 9 (nr. 2.7, 2.9) om at Jesus åpenbarer seg for Olav, og at han trøster ham natten før slaget ved Stiklestad med løftet om evig glede – en *topos* som Olav deler med berømte martyrer som St. Dionysius (Frankrikes skytshelgen) og St. Victor (skytshelgen for det velkjente St. Victor-klosteret ved Paris), som har tilsvarende scener i sine *vitae* og *historiae*.

MUSIKK

Mange sanger i *Historia Olavi* er såkalte *contrafacta*. Det betyr at de fleste melodiene ble hentet fra eldre, allerede eksisterende sanger og fikk ny tekst satt til. De mest viktigste modellene for olavssangene er *historiae* til ære for kirkefaderen Augustin, for St. Vicentius og de for de tidligere nevnte St. Dionysius og St. Victor. (For øvrig viser disse helgennavnene og de institusjonene som er nevnt, hvilket europeisk nettverk erkebiskop Øystein og hans kleresi var knyttet til. Det er f.eks. sikkert at erkebiskop Øystein besøkte St. Victor-klosteret i Paris, slik også hans etterfølgere Henricus/Eirik og Theodoricus/Tore gjorde.)

St. Olavs sanger «låner» altså musikk fra andre helgener. Dette bør ikke tas som et tegn på inkompetanse hos de norske redaktørene. At sanger gis ny tekst er et godt dokumentert fenomen fra andre områder i Europa. Ofte hadde praksisen en teologisk hensikt. Erkebiskop Øystein og hans stab valgte antagelig denne fremgangsmåten for å legge en dypere mening i fremførelsen av Olavs *historia*. Å sette ny tekst til eksisterende melodier fra berømte helgeners *historiae* åpnet for muligheten til å forbinde St. Olav med disse skikkelsene, til å vise ham i glansen av deres anseelse. Nevnt tidligere er den språklige sitatteknikken som ble brukt til å knytte St. Olav til St. Victor og St. Dionysius i responsorium 7 og 8 mot slutten av matutin. Denne teknikkens fulle kraft blir tydelig når vi i tillegg merker oss at melodiene er hentet direkte fra responsorier som forteller svært lignende situasjoner i St. Victors *historia* (R. *Egregius martyr Victor*) og St. Dionysius' *historia* (R. *Vir inclytus Dionysius*). Ved å ikke bare sitere fortellingen, men også melodiene understrekes rent auditivt at St. Olavs posisjon som martyr er på samme nivå som disse ærverdige skikkelsene.

Musikalsk må *Historia Olavi* klassifiseres som en samling med utdrag fra forskjellige historiske lag i repertoaret av europeisk enstemmig kirkesang. Melodiene til første vesper (nr. 1.1–5) fantes på 1000-tallet. På den tiden ble de sunget for forskjellige helgener som St. Martin og St. Nikolas. Melodiene hentet fra Vincentius (nr. 2.1, 2.10) og Victor (nr. 2.3, 2.7, 2.12, 2.13, 2.14) kan være fra samme periode. Augustins officium er datert til første halvdel av 1100-tallet (se olavssanger nr. 1.6, 1.7, 1.12, 1.14, 1.16, 1.21, 1.23, 1.25, 2.2, 2.5, 2.15).

Stilistisk kan ikke disse melodiene forveksles med det eldre repertoaret av såkalt «gregorianske» sanger (fra 7/800-tallet). Olavsmusikken skiller seg i stil fra den gregorianske på mange måter: Ambitus – avstanden mellom høyeste og dypeste tone i melodien – er vanligvis større, og gregorianske melodiformler er nesten helt fraværende (de fleste melodiene for responsorieversene er nykomponert). I tillegg har olavsmelodiene en mer moderne tonalitet: Ved fraseslutt dominerer grunntonen sammen med overkvint og oktav i de autentiske toneartene, underkvart og overkvint i de plagale. (Et unntak er melodiene med E som grunntone, som har en litt annen struktur.) Vi hører ofte såkalte «gallikanske» kadenser, hvor kadensnoten nås nedenfra og gjentas (f.eks. CDD).

Selv om opphav og datering av sangene varierer, gir *Historia Olavi* et nokså samstemt stilistisk inntrykk. Den eneste hørbare kontrasten er kanskje det tidligere nevnte responsorium 8, *Egregius martyr* (nr. 2.7) fra St. Victors *histo-*

ria. Denne sangens rike, melismatiske tekstur og en ambitus på en undesim (D til g) skiller den fra de mer nøkterne Augustin-melodiene. Det stykket som har flest stilistiske trekk fra den gregorianske tradisjonen, er responsorium 9, *Rex inclitus* (nr. 2.9). Det er, som nevnt, basert på responsoriet *Vir inclytus* som opprinnelig inngikk i officiet til ære for St. Dionysius (900-tallet). I sangen benyttes ennå de klassiske åpnings- og kadensformlene, og verset synges på den klassiske melodiformelen i første kirketoneart.

REKONSTRUKSJON

St. Olav er en av den nordige halvkules mest fremstående helgener. Hans kult ble feiret gjennom hele middelalderen og frem til reformasjonen, fra Island til Østersjøen. Mengden håndskrifter som overleverer deler av St. Olavs *historia* er derfor ganske tallrik. Den siste systematiske undersøkelsen av materialet av Eyolf Østrem (2001) oppgir mer enn 70 kilder datert fra 1200- til 1500-tallet – og flere kunne føyes til.

Nesten alle disse kildene er levninger etter større liturgibøker som ble ødelagt etter at de var blitt overflødige ved innføringen av protestantismen i de nordiske landene på 1500-tallet. Det er bare to kilder som overleverer St. Olavs *historia* fullstendig. Begge er antifonarier skrevet for erkebispesetet i Uppsala helt mot slutten av middelalderen: Skara, Stifts- och landsbiblioteket, Musikhandskrift nr 1 (datert til 1500-tallets første halvdel) og Stockholm, Kungliga biblioteket A96 (datert 1520–1530). Den norske musikkforskeren Georg Reiss baserte sin førsteutgave av olavsofficiet i 1912 på disse to håndskriftene. Reiss' utgave er i dag utdatert av metodologiske grunner (og til dels upålitelig). For denne innspillingen ble derfor en ny transkripsjon gjort med basis i det nevnte Stockholm-antifonariet A96.

Ved Uppsala ble Olavs *historia* trofast overlevert. Utvalget og rekkefølgen på sangene i Stockholm A96 er nærmest identisk med det vi finner i Nidaros-ordningen fra begynnelsen av 1200-tallet (som gir den første fullstendige listen over sangene), og også i det trykte Nidaros-breviariet fra 1519 (som representerer det siste, samtidige overblikket over tradisjonen).

Det har vært sagt at Uppsala hadde sin egen melodiske Olav-tradisjon, men dette bør ikke tillegges for stor vekt. Melodiene vi kan lese ut av Stockholm A96, viser god overensstemmelse med den eldre, fragmentariske overleveringen fra Nidaros, som vi kjenner fra rundt 1270 av.

To sanger på denne innspillingen slutter med en «ledetone»-kadens, en halvtone opp til grunntonen (E-F): antifon 5 til laudes, *Quidam sacerdos* (basert på Victor-antifonen *Iussa completens*), og «antiphona ad Benedictus», *Imperator grecus* (basert på Augustin-antifonen *In diebus eius*). Disse avslutningene inngår ikke i de opprinnelige melodiene, men er utslag av den sene overleveringen av dette officiet. Vi bør likevel ikke se dem som «feil», men heller som tegn på en levende tradisjon: Detaljer av denne typen viser at olavsmelodiene ikke ble bevart i en forstenet form, men at de ble tilpasset til den stilistiske smaken som rådde i de kirkelige miljøene som fremførte dem gjennom århundrene. Således fortjener det sene håndskriftet Stockholm A96 like stor anseelse som de tidligere fragmentene – og kanskje enda mer siden det (sammen med Skara 1) gir oss *Historia Olavi* i fullstendig form, som en sammenhengende syklus.

INNSPILLING

En moderne innspilling kan bare delvis gjenskape den virkningen og egenarten som *Historia Olavi* må ha hatt. Årsakene er av både praktisk og av kulturell-estetisk art. For det første var middelalderens feiring av olavsfesten et svært forseggjort liturgisk ritual; som nevnt, gikk det over nesten to dager. (I Trondheim i senmiddelalderen ble St. Olav dessuten feiret de følgende åtte dagene med sanger fra *historia*.) Disse nesten wagnerske dimensjonene måtte reduseres i innspillingen. For det andre er omstendighetene rundt fremførelsen endret fundamentalt. St. Olavs *historia* ble fremført av geistlige som del av den faste gjennomføringen av tidebønnene. Lekfolk, hvis de var til stede i kirken, ville ikke tatt aktivt del i fremføringen i det hele tatt. Feiringen av *Historia Olavi* var derfor ikke noen «konsert» i moderne forstand. Den ble utført av et spesialutdannet presteskap som helt sikkert forstod latinen og de assosiasjonene som melodiene hentet fra andre helgeners liturgier var ment å vekke. I prinsippet kan altså ikke de rituelle og estetiske kvalitetene i denne feiringen oppleves uten en aktiv og innviet deltagelse som sanger under nattens og dagens tidebønner.

Denne innspillingen forsøker likevel å holde fast ved to av de mest imponerende egenskapene ved middelalderens tidebønn: at den, for det første, begrenser seg til enstemmig sang – tatt alvorlig på sine egne premisser og uforstyrret av senere flerstemthet – og for det andre den gjennomgående meditative rytmen som har sitt opphav i vekslingen mellom antifoner og salmer, lesninger og responsorier. Dette setter lytteren i stand til å oppleve den musikalske sammenstillingen av melodisk sang og liturgisk resitasjon (salmer og lesninger) og forbindelsene mellom helgenens bragder, slik de gjenfortelles i lesninger, antifoner og responsorier, salme-

NOTES

nes gammeltestamentlige verden. Særlig gir antifonene og salmene til laudes mulighet for å oppleve denne vekslingen i musikalsk stil og sammenhengen mellom fortellingens to tråder: her berettelsen om helgenens seks mirakler på den ene siden, på den andre salmer fra Det gamle testamentet og Sakarjas lovsang *Benedictus* fra Det nye.

På denne innspillingen presenteres det så godt som komplette propriumsrepertoaret for første vesper, matutin og laudes til olsok i den formen som fremgår av håndskriftet Stockholm A96. Resitasjonsmelodier for salmer og lesninger følger moderne praksis. Av tidshensyn er noen av salmetekstene forkortet. Lesningene ville i Nidaros være hentet fra *Passio Olavi*. Vi har av praktiske årsaker valgt de kortere lesningene som er overlevert i Uppsala-breviariet, trykt i 1496 (fol. 92v–93v). Dette har i tillegg den fordelen at kombinasjonen av sanger og lesninger på innspillingen kan gjenspeile en faktisk fremførelse i Uppsala rundt 1500.

Av tidshensyn er følgende utelatt: kapittellesninger og liturgisk dialog (versikkel med svar); hymner i første og annet vesper, laudes og matutin; Te Deum (det var bare obligatorisk i Trondheim, ved slutten av matutin); responsoriet i første vesper (som er identisk med responsorium 2 i matutin). Under annet vesper foreskrives det både i Uppsala og Nidaros at de fem salmeantifonene fra laudes skal gjentas, samt responsorium 9 fra matutin. Vi utelot gjentagelsen av antifonene, men har selvsagt tatt med Magnificat-antifonen (nr. 2.16).

VIDERE LESNING

Roman Hankeln: «Eystein's liturgy and its European music». I: Tore Iversen (red.), *Archbishop Eystein as legislator. The European connection*. Trondheim 2011, s. 133–157.
Georg Reiss: *Musiken ved den middelalderlige Olavsdyrkelse i Norden*. Kristiania 1912.
Eyolf Østrem: *The office of Saint Olav. A study in chant transmission*. Uppsala 2001.

– **ROMAN HANKELN**
OVERSETTELSE: LARS BRUSLETTO SVEEN

OM TOLKNINGEN

Denne innspillingen av olavsofficiet presenterer en tolkning som er basert på gregorianikkens frie, ordgenererte rytmiske estetikk. På tross av at det finnes stilistiske forskjeller mellom olavsmusikken og det gregorianske repertoaret, slik Roman Hankeln beskriver i sin artikkel, støttes dette tolkningsvalget av det faktum at en vesentlig del av melodiene i olavsofficiet dateres til 1000-tallet.

Dessuten forlot ikke 1100-tallsstilen det eldre repertoarets melodiformler, fremfor alt ikke i melodiene fra Augustins officium. At disse melodiformlene – som mest sannsynlig var knyttet til sin tradisjonelle rytmiske form – benyttes så ofte gjennom hele olavsrepertoaret, kan ses som nok et argument for en tolkning i overensstemmelse med en agogisk, ordgenerert rytmikk.

Til sist vitner måten som de nye tekstene er satt til allerede eksisterende melodier på, om en sterk følsomhet for forholdet mellom tekst og melodi, som er et så fundamentalt trekk ved den gregorianske estetikken.

Den «tyske» uttalen av latin er valgt fordi skrivemåtene som brukes i manuskriptene, peker mot en slik uttale. F.eks. finner man «etiam» skrevet som «eciam» og «propitius» som «propicius», for bare å nevne noen få eksempler.

– **ALEXANDER M. SCHWEITZER**

HELGENKONGEN OLAV – NORGES EVIGE KONGE

Vikinghøvdingen Olav Haraldsson som ble helgenkongen med tittelen *rex perpetuus Norwegiae,* «Norges evige konge», er den mest betydningsfulle skikkelsen i norsk middelalderhistorie. Fortellingen om Olav Haraldson som i ung alder dro i viking og herjet i mange av Europas stater, og som i voksen alder vendte hjem og tok makten i landet og kristnet nordmennene, danner et vendepunkt i landets historie. Olav ble ikke bare Norges viktigste helgen, men en helgenkonge med betydning langt ut over landets grenser. I norsk historie kom Olav den hellige til å personifisere både rikssamlingen og religionsskiftet.

Det er en historie om en konge som led nederlag i det ytre, men likevel seiret. For det merkelige skjedde at Olavs nederlag og død på slagmarken på Stiklestad 29. juli 1030 ble omdannet til seier for kristendommens og rikssamlingens sak. Det gikk bare vel et år fra hans død til han 3. august 1031 ble erklært for å være hellig. Over den døde kongens legeme oppsto det en helt ny politisk og religiøs situasjon i landet. Det var kirken som skapte helgenkongen og forvaltet arven etter ham. Det senere erkestiftet i Nidaros, som kom til å omfatte hele ti bispedømmer innenlands og utaskjærs, ble bokstavelig talt reist over Olavs grav.

Helgenkongen ble mer enn en kirkelig skikkelse. Han ble kongemaktens beskytter og samtidig en folkelig omsorgsskikkelse med stor appell i alle lag av folket. Det var snart ikke en dal eller et nes hvor ikke Olav eller hesten hans hadde satt et avtrykk i landskapet. I mange lokalsamfunn kan tradisjonen fremdeles peke ut olavskilder med helbredende vann.

OLAV HARALDSSONS LIV 995–1030

Olav vokste opp på gården Bønsnes på Ringerike med mor, stefar og søsken. Den unge høvdingsønnen ble nok tidlig innprentet at han stammet fra Ynglingeætten, landets sagnomsuste herskerslekt med aner tilbake til Harald Hårfagre. Som ung mann av god familie hørte dannelsesreiser med til oppdragelsen. Ved 12 års alder deltok Olav på sitt første vikingtokt til Svearike, Gotland og de slaviske områdene ved Østersjøen. Deretter gikk ferden til Danmark, England, Orknøyene og Normandie. Opplæring i krigskunst sto høyt, men statskunnskap, geografi, seilkunst, utenlandsk skikk og bruk, sto også på timeplanen. Den unge mannen merket seg nok at kristendom og kirke var kongemaktens sterkeste støttespiller i Europa. Frankerkongen Karl den store ble Olavs store forbilde. Europas kristne konger grunnet makten sin på ideologien om den rettferdige, gode kongen som med Guds nåde styrte landet på Guds vegne. Denne såkalte *rex iustus*-ideologien hadde røtter tilbake til kirkefaderen Augustin. Olav har nok merket seg den rette linjen mellom den ene Gud i himmelen og den ene kongen som rådet i landet.

Det kristne synet på kongemakten skulle med Olavs maktovertakelse i Norge komme til å omdanne styresettet. Der slekt og eiendom tidligere hadde gitt makt og status til småkonger og høvdinger, skulle alle nå innordne seg under den ene kongen. I løpet av sin regjeringstid kom Olav til å bygge opp et omfattende styringssystem av militærvesen, religion, kirkeorganisering, økonomi, lovgivning og utenrikspolitikk.

Tradisjonen forteller at Olav ble døpt i Rouen i året 1014, med representanter til stede fra den kirkelige og verdslige makteliten. Samme året gikk seilasen til Spania med kurs for Gibraltar. Men her ble ferden stoppet av en merkelig drøm. Den avdøde kong Olav Tryggvason viste seg for Olav og ba ham dra hjem og søke makten i eget land. Da hadde Olav vært på krigersk dannelsesreise i syv år.

Hjemveien la reisefølget om Normandie og England, og med danske kong Knuts velsignelse vendte Olav stavnen mot kysten av Vestlandet. Da hadde han ustyrt seg med engelske prester og en biskop av norrøn ætt med navnet Grimkjell.
Kong Olav og biskop Grimkjell skulle de kommende årene endre nordmennenes syn på kongemakt, på styresett, lover og religion. En så omfattende endring av samfunnslivet og troen kunne ikke skje uten motstand. Da Olav ville endre loven, kom trønderske stormenn i harnisk. Med støtte i Frostatingets lovfestete «motstandsrett» mot konger som øvet vold mot folket, gjorde stormennene opprør mot Olav og sluttet seg til danske kong Knut. Olav ble tvunget på flukt og søkte vern hos sine forbindelser i Russland. Året var 1028, og fra nå av var veien mot nederlaget på Stiklestad staket opp.

MOSTERTINGET

Som konge hadde Olav rukket atskillig. På et tingmøte på øyen Moster på Sør-Vestlandet i året 1024 ble grunnreglene for kristendomshold i Norge fastlagt. Moster hadde allerede en symbolfunksjon i kristningsprosessen ved å være knyttet til de to tidligere kristningskongene: Håkon den gode stammet

NOTES

NOTES

på morssiden fra Moster, mens Olav Tryggvason hadde steget i land på Moster i 995 og holdt sin første messe der. Ingen av de to forløperne hadde lyktes med kristningsprosjektet sitt, men de hadde forberedt grunnen.

Reglene for rett kristenliv ble samlet i den bolken av loven som kalles *kristenretten*. Her ble det slått fast at kristendommen skulle ha monopol som eneste tillatte religion i Norge. Påbud og forbud regulerte hvordan kristendommen skulle praktiseres. Det var strenge straffer for å falle tilbake i hedendommen.

Kristningen foregikk ikke uten vold. Gjennom barsk maktpolitikk med konfiskering og overdragelse av eiendommer sprengte Olav det gamle norske høvdingveldet. Dette tolket mange som lovløs ferd; det drev Olav på flukt.

SLAGET PÅ STIKLESTAD 1030

Etter få år i utlendighet vendte Olav i 1030 tilbake til Norge for å gjenerobre kongemakten. Med en flokk trofaste følgesmenn dro han fra Sverige og kom ned Verdalen i Trøndelag. På vollene ved det gamle maktsenteret Stiklestad tørnet flokkene mot hverandre. Der falt Olav for en overtallig motstandshær av norske stormenn og bønder.

Islendingen Snorre Sturlason, som på 1200-tallet forfattet den store sagaen om de norske kongene, *Heimskringla*, har skildret slaget ut fra eldre kilder, skaldedikt og sagaer. Når Snorre lar olavssagaen danne midtpunkt og kjerne i sitt store historieverk, sier det noe om hvilken posisjon Olav hadde i middelalderen.

Kort tid etter Olavs fall på slagmarken foregikk det et stemningsskifte blant landets ledere; nordmennene innså at de hadde drept sin egen konge. Misnøyen med danskestyret under kongens frille Alfiva og hennes unge sønn bredte seg. Da danske kong Knut den mektige døde i 1035, besluttet en krets fra det norske aristokratiet å hente hjem Olavs mindreårige sønn Magnus, som levde i landflyktighet i Russland.

HELGENKONGEN I NIDAROS

To bevarte skaldedikt vitner om at kulten av Olav som hellig konge slo ut i full blomst kort tid etter hans død. *Glælognskvida* forteller at pilegrimer strømmer til olavsskrinet, og at det skjer mirakler og helbredelser der den døde kongen hviler. *Arvekvadet*, som er diktet av kongens trofaste følgesvenn Sigvat skald, er en kilde til den bemerkelsesverdige mentalitetsendringen som Olavs død medførte. Ganske raskt ble kongens død på slagmarken tolket som et martyrium. Skalden åpner med å prise den store krigeren Olav som har mettet ravner på alle slagmarker. Men så inntrer et skifte. Skalden erkjenner at han er lei av krig, ufred og drap. Han vil bytte ut det sølvbeslåtte sverdet, som var en gave fra kongen, med vandrestaven og legge ut på pilegrimsreise mot Roma for å søke fred og forsoning med Gud og mennesker.

Gjennom helgenkongens skrin ble kirken i Nidaros et knutepunkt for impulser fra det kristne Europa. Etter at katedralen var oppført i stein på 1100-tallet, ble olavsskrinet sentrum i oktogonen i kirkens kor. Erkebiskop Øystein Erlendsson, som ledet kirkebyggeriet, hadde valgt sine forbilder i England, særlig i katedralene i Lincoln og Canterbury og i legendekretsen rundt den hellige kong Edmund.

Det var samme Øystein som forfattet det offisielle *vita*-et om helgekongen, kalt *Passio Olavi*. Olavskulten i Nidaros kom til å markere det nordligste punktet av Europas pilegrimsruter. Nidaros ble sentrum i en felleseuropeisk religions- og kulturutvikling som fikk betydning for teologi, arkitektur, musikk, liturgikk, billedkunst og skulptur. Den årlige kulten av helgenkongen kuliminerte 29. juli med Olsok, som var minnedagen for Olavs død på Stiklestad.

Overalt der kristendommen hadde fått fotfeste under utbredelsen nordover i Europa, hadde kirken etablert seg med helgenkult. I tillegg til de felleskirkelige hellige menn og kvinner ble lokale helgener særlig viktige i kristningsprosessen. Kongehelgenen sto i særklasse som en genial kombinasjon av makt og religion. England var kjent for mange helgenkonger. Også Danmark og Sverige fikk sine hellige konger i løpet av middelalderen, Knut den hellige i Danmark og Erik i Sverige. Men Hellig Olav kom til å ruve over de øvrige skandinaviske helgenene.
Olavsmesser og -liturgier ble utviklet i de mange olavskirkene som på kort tid ble reist innen- og utenlands, i England, i Nederland, i Novgorod og Konstantinopel, i Sverige, Finland og Polen. Olav ble vernehelgen for sjøfarende langs Østersjøen, kulten av den norske helgenkongen strakte seg fra Baltikum til de britiske øyer. I myte- og legendeproduksjonen som blomstret gjennom hele middelalderen, fikk helgenkongen mer og mer trekk av en Kristus-skikkelse.

Det var kirken som forvaltet arven etter helgenkongen. Men trosprosessen måtte ha kongens og folkets medvirkning for å lykkes. I de skriftlige kildene fra middelalderen, skaldekvad, saga og liturgiske tekster, kan vi observere ulike lag i olavstradisjonen: den hedenske vikinghøvdingen, den modne kristningskongen og den kristuslignende martyrkongen. Olav kom til å fylle viktige roller innen religion og politikk og ble samtidig en folkekjær samlingsskikkelse.

NOTES

NOTES

FORBUD MOT HELGENKULT

Den lutherske reformasjonen i 1537 forbød kult av helgener, det medførte at relikviene av helgenkongen forsvant. Olav Engelbrektsson ble den siste katolske biskopen i landet, han hadde flyttet skrinet med Hellig Olavs legeme til Steinsvikholm festning i Trondheimsfjorden, der han oppholdt seg. Han ble nødt til å flykte ut av landet, danskekongens menn fant det kostbare helgenskrinet og skipet det til København hvor det ble smeltet om. I dag er det ingen som med sikkerhet kan si hvor restene av Olavs legeme befinner seg, kanskje i en ukjent grav i eller utenfor Nidarosdomen.

PILEGRIMSVANDRING PÅ NY

I våre dager oppleves en fornyet interesse for Hellig Olav. I Norge er de gamle veifarene som middelalderens pilegrimer fulgte mot Nidaros, merket og utbedret i statlig regi. Det er opprettet pilegrimssentre som tar imot vandrere, både dem som identifiserer seg som pilegrimer og de mer kulturinteresserte. Historieinteressen er økende og omfatter også den religiøse dimensjonen av fortellingen om Hellig Olav. Igjen vandrer mennesker på de gamle pilegrimsrutene på fjellviddene i retning Nidarosdomen. Man møter slett ikke bare nordmenn på pilegrimsvandring, ofte får man følge av vandrere fra det øvrige Europa.

Katedralen i Trondheim, Nidarosdomen, er det helligstedet der tradisjonene om helgenkongen sterkest er til stede. 2030 er året for tusenårsmarkeringen av olavstradisjonen. I 1930 ble Olsok feiret med stor internasjonal deltakelse på Stiklestad, men den gangen var det få av delegatene som eksplisitt markerte *helgenen* Olav. Det var heller religionsskiftet på 1000-tallet som ble markert under feiringen. Det blir interessant å se hvordan Norges evige konge blir feiret i jubileumsåret 2030. Kanskje vil man da oppleve at den lutherske kirken har tatt tilbake tradisjonene rundt helgenkongen.

– GRO STEINSLAND, PROF. EMA. UIO

ET MØTE MED NOE NYTT VELDIG GAMMELT

Gjennom arbeidet med denne innspillingen har jeg hatt gleden av å få komme inn i en, for meg, ny musikkverden.

Det aller meste av den musikken jeg har kommet i kontakt med i over 35 år som musiker og plateprodusent, har vært basert på samklang og samvirke mellom forskjellige toner som skaper harmoni – eller disharmoni. Greoriansk sang handler derimot om å samle seg om én unison melodilinje uten en eneste akkord. Målet å få flere ulike menneskestemmer til å forenes i ett samlet uttrykk – som én stor, svært rik og uttrykksfull stemme.

Et ytterligere uvant element er notasjonen, som er betydelig mer skisseaktig enn det typiske notebildet vi møter i senere musikk. Til forskjell fra et mer moderne notebilde med takter, slag og underdelinger, er denne musikken notert løsere og mer grafisk, med en flytende rytme basert på den indre rytmikken som befinner seg i en talt setning. Det finnes heller ikke en eneste indikasjon på om noe skal synges sterkt eller svakt, intenst eller forsiktig, så det er innholdet i teksten som er førende, og sammen blir sangerne enige om et uttrykk som formidler dette best mulig.

Uten inngående forhåndskunnskap om stil og tradisjon eller støtte i et tradisjonelt partitur, måtte jeg som produsent – og dermed «fødselshjelper» under innspillingen – forsøke å la meg synke inn i uttrykket i denne musikken og reagere intuitivt på det jeg hørte for å kunne hjelpe utøverne best mulig.

Det ble klart for meg at uten de vanlige harmoniene og rytmiske elementene dukker det etter hvert frem et nytt uttrykksregister med ekstreme nyanser i frasering og klanglig samstemthet.

Denne formen for musisering har noe rørende og svært essensielt ved seg som jeg opplever kan handle om det å være mennesker sammen: å lytte til hverandre, være åpne og følsomme, men samtidig seg selv, og å stole på sin identitet og bidra kraftig nok til at også din stemme er med på å skape den fantastiske overtonerikdommen i klangen av ensemblet.

Det har vært en stor glede å få jobbe med denne musikken og de to fenomenale ensemblene, og jeg håper og tror at denne innspillingen vil være til glede og inspirasjon for mange lyttere.

– JØRN PEDERSEN

NOTES

BREVIARIUM NIDROSIENSE (PARIS 1519)

PHOTO: NASJONALBIBLIOTEKET (NATIONAL LIBRARY OF NORWAY)

ST OLAF

On 29 July 1030 at Stiklestad near Nidaros, the modern city of Trondheim in central Norway, the Norwegian king Olaf Haraldsson lost a battle against local supporters of the Danish king Canute the Great (d. 1035) and was killed in action. But if Olaf did not earn military glory on earth that day, his name was destined to be adorned with far more durable fame: sainthood. Only slightly more than one year after the battle, on 3 August 1031, Olaf's remains were transferred to the altar of the church of St Clement in Nidaros. Thereby the slain king was officially declared a saint, a martyr. Subsequently, Olaf became the patron saint of the bishopric and of all Norway – until today. From the installation of the cult of Olaf in 1031 onwards, the clergy of Nidaros had to perform texts and chants as a regular part of the feast of Olaf on 29 July. This included the celebration of Holy Mass and a cycle of canonical hours, also called "Divine Office" (or short "office"). On an important feast such as that of St Olaf, this cycle included First Vespers (on the evening before the feast), Matins (during the night), Lauds (in the early morning hours), Second Vespers and additional minor hours on the feast day. All of these hours relied heavily upon music: the recitation of psalms and lessons and the performance of hymns, antiphons and responsories.

HISTORIA OLAVI

During the early years of the St Olaf cult, the office in his honour was probably celebrated with chants which were mainly taken from the Common for an individual martyr. There are strong reasons to believe that this situation changed in connection with the establishment of the Nidaros diocese as an independent metropolitan see in 1152/3. At this time a new cycle of chants and lessons for the office on St Olaf's day came into being. Using the common medieval term "historia" we may refer to this chant-cycle as *Historia Olavi* since its texts, including those of the chants, retell the specific history of the martyr king.

Most chant texts of the *Historia Olavi* are in fact based on two older prose texts, the so-called *Passio Olavi*, a description of the life and martyrdom of St Olaf (12th century), and the *Miracula Olavi*, a collection of the saint's miracles which may reach back to the 11th century. This collection was continued by the archbishop of Nidaros, Øystein Erlendsson (1161–1188). Øystein is today regarded as one of the most influential figures not only in the ecclesiastical but also in the political history of the Norwegian Middle Ages, and there is evidence that he was also involved in a theological and administrative sense in the creation of *Historia Olavi*. This means that he probably

participated in the introduction of the *historia* and knew and approved its texts. The practical compilation of the chant cycle, however, would have been achieved by the professional staff of his cathedral.

Due to its central role in the cult honouring the archbishopric's patron Olaf, *Historia Olavi* has to be understood as the very core of the liturgy of medieval Nidaros. Including more than 30 chants, *Historia Olavi* is a remarkable achievement of medieval liturgical chant production, and one of the most important cultural monuments of Norwegian history.

Historia Olavi must, however, be understood under the wider perspective of medieval *historiae*-production. Practically all the more important clerical institutions of Europe created at least one *historia* for their patron saint. This extensive production continued more or less unabated up until the end of the Middle Ages. It was in this field that the main outburst of creative activity in the monophonic ecclesiastical music of this period took place.

TEXTS

The theologically most central piece of *Historia Olavi* is placed at the start of Matins. The antiphona ad invitatorium (no. 1.7, *Magnus dominus*) defines the orientation of the whole cycle towards God who is acclaimed as the source of Olaf's sainthood: "Great is the Lord, and most praiseworthy, who by the zeal of king Olaf in the northern regions founded his city." From this perspective, Olaf's *historia*-chants must be understood as a meditation on God's mercy as it is substantiated on earth in St Olaf's story.

The chant texts of *Historia Olavi* show the high amount of idealisation and simplification which is common for medieval hagiographic texts. They relate not historical facts, but are a testimony to the way in which the Norwegian church formulated the idea of an ideal Christian ruler and his participation in the Christianisation of the country during the 12th century.

The antiphons of Matins start in a somewhat unusual way. In an office for a sainted nobleman we would normally expect at least some chants which mention the noble descent of the protagonist, his early excellency in Christian virtues, his destination to sanctity from his earliest childhood on. Olaf, however, as is well known, had an early career not as a Christian king, but as a Viking. His *historia* solves this problem by ignoring his early life (an exception is no. 1.9, *Rex autem*). Three of the nine Matins antiphons (nos. 1.17, 1.18 and 1.19) describe instead his transformation into "a different man" through his baptism and his strict observance of Christian rules thereafter.

Many chants show us the king as a restless missionary of an indefatigable apostolic format. This stylisation implies the exclusion of Olaf's political enemies, by defining them as enemies of the Lord – pagans. The Verse of the second responsory (no. 1.14, *O quantus*) is quite explicit: "He [Olaf] had many adversaries who tried to overturn the proper ways of the Lord." The verse of responsory 7 (no. 2.5) even cites Psalm 2 identifying Olaf with the "christus Domini", the anointed of God, who has to face the resistance of the pagans.

The *historiae* chants report almost no military action from St Olaf, despite the resistance they mention. Olaf spreads the new faith like an apostle, who peregrinates his country "clothed in the breastplate of faith and the helmet of salvation," as responsory 4 (no. 1.21, *Itaque*) puts it in a Paulinian allegory.

The chant cycle finds its climax in the responsories 7–9 at the end of Matins (nos. 2.5, 2.7, 2.9). Olav, the *rex iustus*, receives here his uttermost idealisation: he is made a martyr. The worldly catastrophy of military defeat, mentioned in responsory 7, is just a step to spiritual apotheosis. In order to achieve this idealisation, a citation technique is used, which links St Olaf to saintly archetypes. Responsories 8 and 9 (nos. 2.7, 2.9), for example, report Olaf's vision of Jesus, comforting him during the night preceding the battle of Stiklestad with the promise of eternal joy – a *topos* Olaf shares with famous martyrs like St Denis (the French patron saint) or St Victor (patron saint of the well-known monastery of St Victor at Paris) whose *vitae* and *historiae* include comparable scenes.

MUSIC

Many chants of *Historia Olavi* are so called "contrafacta". This means that most melodies were taken from older, pre-existing chants and received new texts. The most prominent models for the Olaf chants are the *historiae* in honour of St Augustine (the Church Father), that of St Vincentius, and those for the mentioned St Denis and St Victor. (Incidentally, the saints' names and institutions mentioned above show the European network archbishop Øystein and his clerics were connected with. Øystein certainly visited Saint-Victor in Paris, for example, as did his successors Henricus/Eirik and Theodoricus/Tore.)

St Olaf's chants thus "borrow" the music of other saints. This should not be understood as a sign of incompetence among the Norwegian compilers. Re-texting is a phenomenon well documented from other European areas. Often the practice had theological purposes. Archbishop Øystein and his team probably chose this method in order to implant deeper meanings in the performance of the *historia*.

NOTES

Re-texting existant melodies from the *historiae* of famous saints opened for example the possibility to connect St Olaf with these figures, to show him in the splendour of their prestige. Above I mentioned the linguistic citation technique which was used to link St Olaf to St Victor and St Denis in the seventh and eighth responsory at the end of Matins. The full impact of this technique becomes clear, however, if we take into account that these melodies were directly taken from responsories whose texts recounted almost the same situations in the *historiae* of St Victor (R. *Egregius martyr Victor*) and St Denis (R. *Vir inclytus Dionysius*). Quoting not only the stories but also the melodies, aurally underlined St Olaf's role as a martyr on the same level as these venerated figures.

Musically *Historia Olavi* has to be classified as a compilation consisting of various historical levels of the European plainchant repertory. The melodies of first Vespers (nos. 1.1–5) were in existence during the 11th century. At that time they were sung for various saints such as St Martin, or St Nicolaus. The melodies taken from Vincentius (nos. 2.1, 2.10) and Victor (nos. 2.3, 2.7, 2.12, 2.13, 2.14) may date from the same period. The office of St Augustine has been dated to the first half of the 12th century (see Olaf-chants nos. 1.6, 1.7, 1.12, 1.14, 1.16, 1.21, 1.23, 1.25, 2.2, 2.5, 2.15).

Stylistically, all these melodies cannot be confused with the older repertory of so called "Gregorian chant" (dating from the 8th/9th century). The St Olaf music differs from the Gregorian in several stylistic respects: The range of the St Olaf melodies is usually larger and Gregorian melodic formulae are almost completely absent (most melodies for the responsory verses are specially composed). The St Olaf melodies have, in addition, a more modern tonality: their phrase endings rely firmly on the final of their mode, plus upper fifth and octave in the authentic, lower fourth and upper fifth in the plagal modes (except the melodies based on the E-final which have a slightly different structure). We hear often so called "Gallican" cadences where the cadence note is reached from below and repeated (eg. CDD)

Given the varied background and dating of its chants, *Historia Olavi* makes a rather coherent stylistic impression. The only more audible contrast is maybe the previously mentioned eighth responsory, *Egregius martyr* (no. 2.7), from St Victor's *historia* which differs in its rich melismatic texture and its range of an eleventh (D to g) from the more austere Augustine-melodies. The piece with the most traditional "Gregorian" stylistic features is the ninth responsory, *Rex inclictus* (no. 2.9). It is, as mentioned, based on the responsory *Vir inclytus* which was originally part of the office in honour of St Denis (10th century). The chant still employs the classical incipit and cadence formulae and its verse uses the classical verse tone of the first mode.

RECONSTRUCTION

St Olaf is one of the most prominent saints of the northern hemisphere. His cult was celebrated throughout the Middle Ages up to the Reformation from Iceland to the Baltic sea. Manuscripts which transmit part of St Olaf's *historia* are therefore comparatively numerous. The latest systematic study of the material by Eyolf Østrem (2001) lists more than 70 sources, dating from the 13th to the 16th centuries – and more could be added.

Nearly all of these sources are remnants of larger liturgical books which were destroyed when they had become superfluous after the introduction of the Protestant rite in the Nordic countries during the 16th century. Today only two sources transmit St Olaf's *historia* in full. Both are antiphoners which were written for the archbishopric of Uppsala quite at the end of the Middle Ages: Skara, Stifts- och landsbiblioteket, Musikhandskrift nr 1 (dated first half of the 16th century), and Stockholm, Kungliga biblioteket A96 (dated 1520–1530). The Norwegian musicologist Georg Reiss, in his first edition of St Olaf's office in 1912, based parts of his transcription on these two manuscripts. Today, Reiss' edition is methodologically outdated (and partially unreliable). For the present recording, therefore, a new transcription was made which is based on the Stockholm antiphoner A96, mentioned above.

At Uppsala, St Olaf's *historia* was faithfully transmitted. The selection and order of the chants in Stockholm A96 is almost identical with that of the Nidaros Ordo from the start of the 13th century (which gives the first full list of the chants of the *historia*), as well as with the printed Nidaros Breviary from 1519 (which represents the last contemporaneous overview of the tradition).

It has been stated that Uppsala had its own melodic Olaf tradition, but this should not be overstated. The melodic readings of the chants from Stockholm A96 show a good accordance with the older, fragmentary transmission from Nidaros, which began around 1270.

Two chants on this recording end with a subsemitonal "leading note" cadence (E-F): the fifth Lauds antiphon Quidam sacerdos (based on the Victor-antiphon Iussa complentes), and the antiphona ad Benedictus Imperator grecus (based on the Augustine-antiphon In diebus eius). These endings are not part of the original melodies but symptoms of the late transmission of this office. We should not, however,

understand them as "mistakes" but as signs of a living tradition: details of this kind show that the St Olaf melodies were not retained in a petrified version but adjusted to the stylistic tastes of the ecclesiastical communities that performed them through the centuries. In that respect, the late manuscript Stockholm A 96 deserves the same respect as the earlier fragments – maybe even more, since it gives us (together with Skara 1) the *Historia Olavi* in full, as a coherent cycle.

RECORDING

A modern recording can only partially represent the character and the impact *Historia Olavi* must have made. The reasons for this are of a practical as well as of a cultural-aesthetical nature. Firstly, the medieval celebration of St Olaf's feast was quite an elaborate liturgical ritual which, as mentioned, spanned practically two days. (At Trondheim, during the later Middle Ages, St Olaf would have been celebrated also during the following eight days with chants from the *historia*.) For the recording, these almost Wagnerian dimensions had to be shortened. Secondly, performance conditions have changed fundamentally. St Olaf's *historia* was performed by clerics as part of the regular celebration of the Divine Office. Laypeople, if they were present in the church, would not have played any role during this performance. The celebration of *Historia Olavi* was therefore certainly not a "concert" in our sense. It was carried out by specially trained clerics who certainly understood the Latin and the associations of the melodies taken from the liturgies of the famous saints mentioned above. In principle, then, the ritual and aesthetic quality of this celebration cannot be experienced without an active and informed participation as a singer, during the night and day hours.

The present recording tries, however, at least to retain two of the most impressive qualities of the medieval Divine Office, firstly its restriction to monophonic chant only – taken seriously for its own sake and undisturbed by later polyphony – and secondly its overarching meditative rhythm, which is based on the alternation between antiphons and psalms, lessons and responsories. This enables the listener to experience the musical juxtaposition of chant-melodies and liturgical recitative (psalms and lessons), and the interconnection of the saints' achievements, recounted in the lessons, antiphons, and responsories with the Old Testament world of the psalms. The antiphons and psalms of Lauds in particular give the opportunity to contemplate this alternation of the musical styles and the relationship between the two narrative strands of the *historia*: here the account of six miracles of the saint on the one hand, and the Old Testament psalms and the Benedictus canticle on the other.

Represented on this recording is the nearly complete proper repertory of First Vespers, Matins, and Lauds on St Olaf's feast day in the form indicated in the manuscript Stockholm A96. Psalm tones and lesson tones follow modern standards. Due to time limits the psalm-texts were occasinally shortened. At Nidaros the lessons would have been taken from *Passio Olavi*. Due to practical reasons we chose however the shorter readings transmitted in an Uppsala breviary which was printed in 1496 (fol. 92v–93v). This had the additional advantage that the combination of chants and lessons on the present recording actually may reflect a real performance at Uppsala around 1500.

Due to time limits, the following items were left out: – Chapter-readings and liturgical dialogue (versicles and responses). – Hymns (during First and Second Vespers, Matins and Lauds). – The Te Deum (only prescribed at Trondheim at the end of Matins). – The responsory of First Vespers (which was identical with the second Matins responsory). During Second Vespers a repetition of the five psalm-antiphons of Lauds is prescribed at Uppsala (as well as in Nidaros), including a repetition of the ninth responsory of Matins. We omitted the repetition of the antiphons, but recorded of course the proper Magnificat antiphon (no. 2.16).

FOR FURTHER READING:

Roman Hankeln: 'Eystein's liturgy and its European music'. Tore Iversen (ed.), *Archbishop Eystein as legislator. The European connection*. Trondheim 2011, 133–157.
Georg Reiss: *Musiken ved den middelalderlige Olavsdyrkelse i Norden*. Kristiania 1912.
Eyolf Østrem: *The office of Saint Olav. A study in chant transmission*. Uppsala 2001.

– ROMAN HANKELN

NOTES

A NOTE ON INTERPRETATION

This recording of the Olaf office repertoire proposes an interpretation based on the free, word-generated Gregorian rhythmical aesthetic. Despite the stylistic differences existing between this Olaf music and the old Gregorian repertoire as described above, the fact that a considerable number of melodies used in the Olaf office date back to the 11th century supports this interpretative choice.

The 12th century style, in addition, did not abandon the melodic formulae of the older repertoire, especially not in the Augustine melodies. The frequent use of these melodic formulae – which most probably were linked to their traditional rhythmical shape – throughout the Olaf repertoire can be seen as another argument in favour of an interpretation according to an agogic, word-generated rhythm.

Finally, the way in which the re-texting of pre-existing melodies is being done testifies to a great sensitivity for the word–melody relationship which is so essential to the original Gregorian aesthetic.

The "German" pronounciation of Latin has been chosen due to the fact that the orthography applied in the manuscript points at this type of pronounciation. E.g. "etiam" is also found as "eciam" and "propitius" also spelled "propicius" – to give but a few examples.

– ALEXANDER M. SCHWEITZER

OLAF THE SAINT-KING – NORWAY'S PERPETUAL KING

Viking chieftain Olaf Haraldsson, who became a saint-king bearing the title *rex pepetuus Norwegiae*, "perpetual king of Norway", is the most important figure in Norwegian medieval history. The story of Olaf Haraldsson, who left Norway at a young age to join the Viking raids on Europe, and who returned in adulthood to take power and convert the Norwegian people to Christianity, is a turning point in the nation's history. Olaf became not only Norway's most prominent saint; he became a saint-king whose influence reached far beyond the country's borders. In the context of Norwegian history, Olaf came to personify both the unification of the country and the change of religion.

This is the story of a king who suffered outward defeat, yet who triumphed nonetheless. For strange though it may seem, Olaf's defeat and death on the battlefield at Stiklestad on 29 July 1030 became a victory for the Christianization and unification of Norway. Only a year was to pass from his death to his canonization on 3 August 1031. A new political and religious situation grew up in Norway from the dead king's body. It was the church that created the saint-king and administered his legacy. The subsequent archdiocese of Nidaros, which came to comprise ten dioceses in Norway and abroad, arose literally over Olaf's burial place.

The saint-king became more than just an ecclesiastical figure. He became a protector of regal power and a popular figure associated with care and devotion that appealed to all levels of the population. Soon there was hardly a valley or tongue of land that did not boast the footprint of Olaf or his horse. Even today, many small, rural communities claim that the healing power of St Olaf is to be found in certain water springs.

OLAF HARALDSSON'S LIFE 995–1030

Olaf grew up on the farmstead of Bønsnes in Ringerike with his mother, stepfather and siblings. Being a young man of a reputable family, educational journeys were part of his upbringing. At the age of twelve, Olaf participated in his first Viking raid in Svearike, Gotland, and in the Slavic regions of the Baltic Sea. The itinerary subsequently included Denmark, England, the Orkneys and Normandy. Training in the art of war received high priority, and political science, geography, sailing, and foreign customs complemented the syllabus. The Frankian king Karl the great was Olaf's prime role model. The Christian kings of Europe founded their power on the ideology of the just and benign king who, through the grace of God, governed his nation on behalf of God. The roots of this so-called *rex iustus* ideology are to be found with Augustine, the Church Father; Olaf

NOTES

would have observed the straight line from the one God in heaven to the one king who ruled his country.

The Christian view of royal power was to reshape Norway's form of government when Olaf took over the throne. Where ancestry and property had formerly given power and status to petty kings and local chieftains, everyone was now to conform to the one king. In the course of his reign, Olaf built up a comprehensive system of government comprising armed forces, religion, organizing of the Church, finance, legislation and foreign policy.

According to tradition, Olaf was baptized in Rouen in 1014 in the presence of representatives of the ecclesiastical and secular power elite. That same year he sailed for Spain and Gibraltar, but there a strange dream interrupted his journey. The late king Olaf Tryggvason appeared to Olaf Haraldsson and encouraged him go home and seek power in his own country. By that time, Olaf had been on his belligerent, educational journey for seven years.

The company returned to Norway via Normandy and England, and with the blessing of the Danish King Canute, Olaf turned his ship towards Norway's west coast. He arrived equipped with English priests and a bishop of Norse descent named Grimkjell.

Over the course of the ensuing years, King Olaf and bishop Grimkjell were to alter the Norwegian people's view of royal power, political system, law and religion. Such a fundamental change in society and belief was not to happen without resistance. When Olaf proposed to change the law, it enraged prominent men of the Trondheim region. Backed by their statutory "right to resistance" as laid down by the Frostathing law, these men rebelled against Olaf and joined the Danish King Canute. Olaf was forced to flee and sought haven with associates in Russia (Kievan Rus'). The year was 1028, and from that point onwards, the road to defeat at Stiklestad lay open.

THE THING AT MOSTER

In his role as king, Olaf had already achieved a good deal. In 1024 at a political assembly (*thing*) on the island of Moster on Norway's southwest coast, the fundamental legislation for Christianity and Christian life in Norway was decreed. Moster already had a symbolic function in the process of Christianization through its association with two earlier Christian kings: Håkon the Good, a descendant on his mother's side from Moster, and Olaf Tryggvason, who had landed at Moster in 995 and held his first Mass there. Neither of these two predecessors had succeeded in their attempts to convert the Norwegians, but they had prepared the ground.

The rules for proper Christian living were assembled in a section of the law known as the Christian law (*kristenretten*). This law stated that Christianity should have monopoly as the only permitted religion in Norway. The legislation comprised a set of mandates and prohibitions determining how Christianity should be practiced. And there awaited severe punishment for reverting to paganism.

The Christianization of Norway did not happen without violence; by harshly wielding his power, and through the confiscation and transfer of property, Olaf destroyed the ancient Norse chiefdom. Many considered these to be lawless actions and Olaf was forced to become a fugitive.

THE BATTLE OF STIKLESTAD 1030

After a few years abroad, Olaf returned to Norway in 1030 to reconquer the throne. Accompanied by a flock of faithful followers he entered Norway via Sweden and travelled down the Verdalen valley in Trøndelag. On the fields at Stiklestad, the ancient seat of power, the two sides came to blows. Olaf and his men suffered defeat at the hands of a much larger army of landowners and farmers.

The Icelandic writer Snorri Sturluson, author of *Heimskringla*, a collection of sagas recounting the lives of the old Norwegian kings, described the battle with references to older sources in skaldic poetry and sagas. The fact that the Olaf saga forms the centrepiece of Snorri's cycle tells us something about the status of Olaf in the Middle Ages.

Shortly after Olaf fell on the battlefield, a shift in opinion took place among the country's leaders; the Norwegian people realised that they had killed their king. Discontentment with the Danish rule under the king's concubine Alfiva and her young son began to spread. When the Danish King Canute the Great died in 1035, members of the Norwegian aristocracy elected to bring home Olaf's young son Magnus, who at the time was living in exile in Russia.

THE SAINT-KING AT NIDAROS

Two extant skaldic poems reveal that the cult of Olaf as a holy king blossomed in full shortly after his death. The poem *Glælognskvida* tells of pilgrims travelling in numbers to visit the relics of Olaf and of miracles and healing taking place where the dead king rested. The poem *Arvekvadet*, written by the king's faithful companion Sigvat the skald, is a source of the remarkable shift in mentality that the death of Olaf initiated. Very soon, people began to treat the king's death on the battlefield as an act of martyrdom. The skald opens by praising the great warrior Olaf, who provided

food for the crows on every battlefield, but then a change is introduced; the poet admits that he is weary of war, unrest and killing. He wishes to exchange his silver-mounted sword – a gift from the king – with a walking stick and set off on a pilgrimage to Rome to seek peace and reconciliation with God and man.

Through the saint-king's relics, Nidaros became a meeting-point for impulses from all over Christian Europe. When a stone cathedral was erected in the 12th century, the relics of Olaf formed the centrepiece of the octagon in the chancel. Archbishop Øystein Erlendsson, who supervised the building of the cathedral, found inspiration in the cathedrals of England, and in those at Lincoln and Canterbury in particular, as well as in legends enshrouding the holy king Edmund.

This is the same Øystein who wrote the official vita of the saint-king, known as the *Passio Olavi*. The Olaf cult at Nidaros came to mark the northernmost point of Europe's pilgrim routes. Nidaros became the centre of a pan-European growth in religion and culture that had consequences for theology, architecture, music, liturgy, painting and sculpture. The annual cult of the saint-king culminated on 29 July with the feast of Olsok commemorating Olaf's death at Stiklestad.

Everywhere that Christianity gained a foothold as it spread north through Europe, the Church established itself with the help of the cult of saints. In addition to the common holy men and women of the Church, local saints played an important part in the process of Christianization. The king-saint was a particularly ingenious combination of power and religion. England was known for its many king-saints; Denmark and Sweden too appointed holy kings during the Middle Ages – Canute the Holy in Denmark and Erik in Sweden. Yet Olaf towered above all the other Scandinavian saints.

Masses and liturgies in honour of Olaf came into being at the many churches dedicated to Olaf that appeared within a short space of time in Norway and abroad in England, Holland, Novgorod, Constantinople, and in Sweden, Finland and Poland. Olaf became the patron saint of sailors in the Baltic Sea, and the cult of the Norwegian saint-king extended from the Baltic peninsula to the British Isles. The many myths and legends of the saint-king that arose during the Middle Ages adorned Olaf with ever more Christ-like characteristics.

It was the Church that administered the legacy of the saint-king, but the belief-building process had to have the participation of the king and the people in order to succeed. In medieval literary sources – skaldic poetry, sagas and liturgical texts – we can observe the several layers in the Olaf tradition: from pagan Viking chieftain to mature advocate of Christianity, and finally to Christ-like martyr king. Olaf came to fill a vital role within religion and politics while at the same time becoming a beloved and unifying figure.

PROHIBITION AGAINST THE CULT OF SAINTS

The Lutheran Reformation in 1537 prohibited the cult of saints, with the result that the relics of Olaf disappeared. Olav Engelbrektsson, the last Roman Catholic bishop to preside in Norway, took the relics of Olaf with him to Steinviksholm fortress on the Trondheim fjord. Eventually he was forced to flee the country; the Danish king's men found the valuable chest that contained the relics and shipped it to Copenhagen where it was remelted. Today, nobody can say with certainty where the remains of Olaf lie; perhaps they still rest in an unmarked grave at or near the cathedral of Nidaros.

A NEW ERA OF PILGRIMAGE

Today we are aware of a renewed interest in St Olaf. Old routes travelled by medieval pilgrims on their way to Nidaros have been improved and marked. Pilgrim centres take care of travellers – both those who consider themselves pilgrims, and those whose interest is more of a cultural nature. Public interest in the historical and religious figure of Olaf Haraldsson is growing. Many walk the old pilgrim trails across the mountains towards Nidaros cathedral, and it is rather common to encounter hikers and pilgrims from many parts of Europe.

The sacred space of Nidaros Cathedral in the city of Trondheim is the place where the tradition of St Olaf is at its strongest. The year 2030 marks the 1000th anniversary of the cult of St Olaf. The 900th anniversary in 1930 was celebrated in the presence of a large contingency of international guests, but there were few of the delegates who explicitly commemorated Olaf as saint – rather it was the conversion to Christianity in the 11th century that was remembered. It will be of especial interest to observe the commemoration of the "perpetual king of Norway" in 2030. Perhaps the Lutheran church might then finally take back the tradition and legacy of Norway's saint-king.

- GRO STEINSLAND, PROF. EMA. UIO

TRANSLATION: ANDREW SMITH

NOTES

A NEW DISCOVERY IN SOMETHING VERY OLD

In the course of working on this recording, I have had the pleasure of entering an entirely new – to me – world of music.

Most of the music I have encountered throughout my 35 years as a musician and record producer bases itself on the relationship and interplay between pitches and sounds to create harmony – or dissonance. Gregorian chant, on the other hand, is all about focusing on a single, unison line of melody without any chords. The aim is to unify the sound of a diversity of human voices into one single, rich and expressive voice.

A further unfamiliar element is the notation, which is considerably more draft-like than the typical notation of later music. As distinct from modern notation with its bars, beats and subdivisions, Gregorian chant is notated more loosely, more graphically, indicating fluid movement based on the inner rhythm of a spoken sentence. And there is nothing whatsoever to indicate dynamics – loud or soft – or how the music should be sung, so the singers are guided by the content of the text; together they reach a consensus on how to express this in the best way.

Without prior knowledge of the style and tradition of Gregorian chant, and without the support of a conventional score, I had to immerse myself in the music and react intuitively to what I heard in order to help the performers as best I could and fulfil my role as producer and musical "midwife".

It quickly became clear that without conventional harmonic and rhythmic elements, a new spectrum of musical expressivity emerged, characterized by extreme nuances of phrasing and unison.

This form of making music has something profoundly essential and moving about it, to me it expresses something about ourselves and about human interaction: each listening to the others with an open and sensitive approach while at the same time contributing his or her distinct, individual voice to create a wonderfully rich, unified ensemble sound with abundant overtones.

It has been a huge pleasure working with this music and these two phenomenal ensembles, and I hope and believe that the present recording will be a source of joy and inspiration to many listeners.

- JØRN PEDERSEN

TRANSLATION: ANDREW SMITH

Ad primas vesperas

1.1	Antiphona 1	Sancte martyr domini Olaue, pro nobis, quesumus, apud deum intercede, vt concedat nobis delictorum veniam, vite eterne largiatur premia.	Herrens hellige martyr Olav, vi ber deg: Gå i forbønn for oss hos Gud så han gir oss syndenes forlatelse og belønner oss med det evige liv.	Holy martyr of the Lord, Olaf, we ask you to intercede for us with God, so that he may grant us remission of our sins and give us the reward of eternal life.
	Psalmus 112 *vv. 1–3*	Laudate pueri Dominum: laudate nomen Domini. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, et usque in saeculum. A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini.	Lov Herren, dere hans tjenere, lov Herrens navn! Herrens navn være lovet fra nå av og inntil evig tid. Fra solens oppgang til dens nedgang er Herrens navn verdig å loves.	Praise the Lord, you his servants, praise the name of the Lord. Blessed be the name of the Lord from this time forth and for evermore. From the rising of the sun until its setting, the name of the Lord is worthy of praise.
1.2	Antiphona 2	Sancte martyr Olaue, tua deo placita prece nos semper et vbique protege.	Hellige martyr Olav, ved din vennlige bønn til Gud, beskytt oss alltid og alle steder.	Holy martyr Olaf, by your pleasing prayer to God, protect us always and everywhere.
	Psalmus 116	Laudate Dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi: quoniam confirmata est super nos misericordia eius: et veritas Domini manet in aeternum.	Lov Herren, alle folkeslag, lov ham, alle folk, for hans miskunn over oss er sterk, og Herrens sannhet varer i evighet.	Praise the Lord, all nations, praise him, all peoples; for his mercy is confirmed upon us, and the truth of the Lord remains forever.
1.3	Antiphona 3	Sancte martyr Olaue, te humiliter deprecamur, vt a peccatorum nostrorum colluuionibus tuis sacris nos expurges orationibus.	Hellige martyr Olav, ydmykt ber vi deg om at du renser oss fra våre synders smuss ved dine hellige bønner.	Holy martyr Olaf, we humbly beseech you, that you cleanse us from the filth of our sins by your holy prayers.
	Psalmus 145 *v. 2*	Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea: psallam Deo meo quamdiu fuero.	Min sjel, lov Herren, jeg skal love Herren i mitt liv, jeg skal synge for min Gud så lenge jeg er til.	Praise the Lord, my soul, in my life I will praise the Lord: I will sing to my God as long as I shall be.

SUNG TEXTS

1.4	Antiphona 4	Sancte Olaue, martyr domini preciose, adesto nostris precibus pius ac propicius.	Hellige Olav, Herrens dyrebare martyr, from og nådig, bistå våre bønner.	Holy Olaf, precious martyr of the Lord, pious and gracious, support our prayers.
	Psalmus 146 *vv. 1–2*	Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus: Deo nostro sit iucunda decoraque laudatio. Aedificans Ierusalem Dominus: dispersiones Israelis congregabit.	Lov Herren, for salmen er god, glad og vakker lovsang skal være for vår Gud. Herren bygger Jerusalem, han skal samle de bortdrevne av Israel.	Praise the Lord, because the psalm is good, to our God be joyful and fine praise. The Lord builds up Jerusalem, he will gather together the exiles of Israel.
1.5	Antiphona 5	O beate pater Olaue, pium dominum Ihesum pro impietatibus nostris deposce.	O salige far Olav, be til den gode Herre Jesus for vår gudløshets skyld.	O blessed father Olaf, pray to the gracious Lord Jesus for the sake of our impiety.
	Psalmus 147 *vv. 1–2*	Lauda Ierusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion. Quoniam confortavit seras portarum tuarum: benedixit filiis tuis in te.	Lov Herren, Jerusalem, lov din Gud, Sion, for han har styrket dine porters bommer, han har velsignet dine barn i deg.	Praise the Lord, Jerusalem, praise your God, Sion, for he has strengthened the bars of your gates, he has blessed your children within you.
1.6	Antiphona ad Magnificat	Adest dies leticie, laudis adest materia, resultet vox ecclesie, pulset hymnis celestia, martyr insignis hodie palme ferens insignia, feliciter ex acie, traductus in palacia, per coronam victorie, vera migrans ad gaudia, stolam suscepit glorie Olauus regum gloria.	Gledens dag er her, her er emnet for vår lovsang, la kirkens røst runge, la himmelen dirre av salmer; den berømte martyren er i dag, mens han bar palmens banner, lykkelig ført over fra slagmarken til slottet; ved seierens krone reiste han til den sanne gleden, han mottok ærens kongekåpe, Olav, kongers ære.	The day of joy is here, here is the subject of our praise, let the voice of the church resound, let the heavens vibrate with psalms, today the distinguished martyr, carrying the banner of the palm, was happily transferred from the battleground to the palace, by the crown of victory he departed for true happiness, he received the robe of glory, Olaf, glory of kings.
	Magnificat *Lc 1, 46–55*	Magnificat anima mea Dominum: et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancillae suae:	Min sjel opphøyer Herren, og min ånd har frydet seg i Gud, min frelser. For han har sett til sin tjenerinnes ringhet;	My soul magnifies the Lord, and my spirit has rejoiced in God my saviour. For he has regarded the lowliness of his servant,

SUNG TEXTS

ecce enim ex hoc beatam me dicent
omnes generationes.
Quia fecit mihi magna qui potens est:
et sanctum nomen eius.
Et misericordia eius a progenie in progenies
timentibus eum.
Fecit potentiam in brachio suo:
dispersit superbos
mente cordis sui.
Deposuit potentes de sede,
et exaltavit humiles.
Esurientes implevit bonis:
et divites dimisit inanes.
Suscepit Israel puerum suum,
recordatus misericordiae suae.
Sicut locutus est ad patres nostros,
Abraham, et semini eius in saecula.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.
Sicut erat in principio et nunc et semper
et in saecula saeculorum. Amen.

og se, fra nå av skal alle slekter
prise meg salig.
For han har gjort store ting imot meg,
han som er mektig, og hellig er hans navn.
Og hans miskunn er fra slekt til slekt
over dem som frykter ham.
Han gjorde veldig verk med sin arm;
han adspredte dem som var overmodige
i sitt hjertes tanke.
Han støtte de mektige fra deres sete
og opphøyet de ringe.
Hungrige mettet han med gode gaver,
og rikmenn sendte han bort tomhendte.
Han beskyttet Israel, sin tjener,
idet han kom sin miskunn i hu;
således som han talte til våre fedre,
til Abraham og hans ætt i evighet.

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige
ånd, slik det var i begynnelsen, er nå og alltid
og i evigheters evighet. Amen.

for behold, from now on all generations
shall call me blessed.
For he has done great things for me,
he who is mighty, and holy is his name.
And his mercy is on them who fear him
from generation to generation.
He has done mighty things with his arm,
he has scattered the proud
in the imagination of their hearts.
He has put down the mighty from their seat,
and lifted up the humble.
He has filled the hungry with good things,
and the rich he has sent empty away.
He has protected his servant Israel,
remembering his mercy;
as he spoke to our fathers,
to Abraham and to his seed for ever.

Glory be to the Father and to the Son and to the
Holy Spirit, as it was in the beginning, is now and
always, forever and ever. Amen.

SUNG TEXTS

Ad matutinas
In primo nocturno

1.7 Antiphona ad Invitatorium

Magnus dominus et laudabilis valde,
qui regis Olaui industria
in lateribus aquilonis
fundavit ciuitatem suam.

Stor er Herren og høylovet,
som gjennom kong Olavs virke
i de nordlige områdene
grunnla sin by.

Great is the Lord and most praiseworthy,
who by the zeal of king Olaf
in the northern regions
founded his city.

Psalmus 94

Venite, exultemus Domino,
iubilemus Deo, salutari nostro:
preoccupemus faciem eius in confessione:
et in psalmis iubilemus ei.
Quoniam Deus magnus Dominus,
et Rex magnus super omnes deos:
quoniam non repellet Dominus plebem suam:

Kom, la oss fryde oss i Herren,
la oss juble for Gud, vår frelser!
La oss tre frem for hans åsyn med erkjennelse
og la oss juble for ham med salmer!
For Gud er en stor Herre
og en stor konge over alle guder,
for Herren støter ikke sitt folk bort;

Come, let us rejoice unto the Lord,
let us shout with joy to God our saviour.
Let us come before his presence in confession,
and in psalms shout with joy to him.
For God is a great Lord
and a great King above all gods;
because the Lord does not repell his people;

quia in manu eius sunt omnes fines terre:
et altitudines montium ipse conspicit.
Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud,
et aridam fundaverunt manus eius:
Venite, adoremus, et procidamus ante Deum:
ploremus coram Domino,
qui fecit nos,
quia ipse est Dominus Deus noster:
nos autem populus eius
et oves pascue eius.
Hodie, si vocem eius audieritis,
nolite obdurare corda vestra:
sicut in exacerbatione
secundum diem temptationis in deserto:
ubi temptaverunt me patres vestri:
probaverunt et viderunt opera mea.
Quadraginta annis proximus fui
generationi huic, et dixi:
semper hi errant corde:
ipsi vero non cognoverunt vias meas,
quibus iuravi in ira mea:
si introibunt in requiem meam.

for i hans hånd er jordens grenser,
og han ser fjellenes høyder.
For havet er hans, og han har skapt det,
og hans hender grunnfestet det tørre landet.
Kom, la oss tilbe og kaste oss ned for Gud,
la oss gråte for Herrens åsyn,
han som skapte oss,
for han er Herren vår Gud,
og vi er hans folk
og fårene på hans beite.
Skulle dere i dag høre hans stemme,
gjør ikke deres hjerter harde,
slik som ved forbitrelsen
på fristelsens dag i ørkenen,
hvor deres fedre fristet meg,
satte meg på prøve og så mine gjerninger.
I førti år var jeg nær
denne slekten, og jeg sa:
Disse farer alltid vill i hjertet,
men de kjente ikke mine veier;
til dem svor jeg i min vrede,
om de kommer inn til min hvile.

for in his hands are all the bounds of the earth,
and he beholds the heights of the mountains.
For the sea is his, and he made it,
and his hands founded the dry land.
Come, let us adore and fall down before God,
let us weep before the eyes of the Lord,
who made us,
because he is the Lord our God,
and we are his people,
and the sheep of his pasture.
Today, if you shall hear his voice,
do not harden your hearts
as in the provocation
on the day of temptation in the wilderness,
where your fathers tempted me,
tried me, and saw my works.
For forty years I was close
to this generation, and I said:
They always err in heart,
in truth they have not known my ways;
to them I have sworn in my wrath,
if they shall enter into my rest.

1.8 Antiphona 1

Regnante illustrissimo rege Olauo,
apud Noruegiam venerunt illic
precones verbi dei.

Da den navngjetne kong Olav
hersket i Norge,
kom Guds ords budbringere dit.

When the illustrious king Olaf reigned
in Norway, heralds of the word of God
came there.

Psalmus 1
vv. 1–3

Beatus vir qui non abiit
in consilio impiorum,
et in via peccatorum non stetit,
et in cathedra pestilentiae non sedit;
sed in lege Domini voluntas eius,
et in lege eius meditabitur die ac nocte.
Et erit tamquam lignum quod plantatum est
secus decursus aquarum,
quod fructum suum dabit in tempore suo:

Salig er den mann som ikke har gått
i ugudeliges råd
og ikke stått på synderes vei
og ikke sittet i sykdommens sete,
men har sin lyst i Herrens lov
og grunner på hans lov dag og natt.
Og han skal være lik et tre som er plantet
ved rennende vann,
som gir sin frukt i sin tid,

Blessed is the man who has not walked
in the counsel of the ungodly,
nor stood in the way that sinners take,
nor sat in the chair of pestilence;
but has his will in the law of the Lord,
and meditates on his law day and night.
And he shall be like a tree which is planted
near running waters,
which shall give its fruit in due time;

SUNG TEXTS

et folium eius non defluet;
et omnia quaecumque faciet prosperabuntur.

og hans blad skal ikke visne,
og alt hva han gjør, skal lykkes.

and his leaf shall not wither,
and whatever he does shall prosper.

1.9 Antiphona 2

Rex autem ille licet gentilis
natura benignus erat;
et ad honesta queque sequenda quadam
ingenuitate promptissimus.

Selv om kongen var hedning,
var han god av natur
og svært rede til å strebe etter
alt rettskaffent med oppriktighet.

The king, even though he was a gentile,
was of a good nature
and most ready to follow
any honourable thing with zeal.

Psalmus 2
vv. 1–2

Quare fremuerunt gentes,
et populi meditati sunt inania?
Adstiterunt reges terrae,
et principes convenerunt in unum
adversus Dominum et adversus Christum eius.

Hvorfor raste hedningene
og grunnet folkene på det som fåfengt er?
Jordens konger reiste seg,
og fyrstene kom sammen
mot Herren og mot hans salvede.

Why have the gentiles raged
and the peoples imagined vain things?
The kings of the earth rose up
and the princes convened together
against the Lord and against his anointed.

1. 10 Antiphona 3

Hic ewangelice veritatis sinceritate compertus,
ad baptismi graciam
deuota alacritate conuolavit.

Da han hadde fått kunnskap om renheten
i evangeliets sannhet,
ilte han til dåpens nåde med hengiven glød.

Having ascertained the purity of the gospel's
truth, he hastened with devoted eagerness
to the grace of baptism.

Psalmus 3
vv. 2–6

Domine, quid multiplicati sunt
qui tribulant me?
Multi insurgunt adversum me.
Multi dicunt animae meae:
Non est salus ipsi in Deo eius.
Tu autem, Domine, susceptor meus es,
gloria mea, et exaltans caput meum.
Voce mea ad Dominum clamavi:
et exaudivit me de monte sancto suo.
Ego dormivi, et soporatus sum:
et exsurrexi,
quia Dominus suscepit me.

Herre, hvorfor er de blitt flere
som plager meg?
Mange reiser seg mot meg.
Mange sier til min sjel:
Det er ingen frelse for ham hos hans Gud.
Men du, Herre, er min beskytter,
min ære og den som løfter mitt hode.
Med min røst ropte jeg til Herren,
og han hørte meg fra sitt hellige berg.
Jeg sov, og jeg sov tungt,
og jeg stod opp,
for Herren beskyttet meg.

Lord, why are they multiplied
who afflict me?
Many rise up against me.
Many say to my soul:
There is no salvation for him in his God.
But you, Lord, are my protector,
my glory, the one who lifts my head up.
With my voice I have cried to the Lord,
and he has heard me from his holy mountain.
I have slept and taken my rest,
and I have risen up,
because the Lord has protected me.

1.11 Lectio 1

Iube Domine, benedicere.
Benedictione perpetua
benedicat nos pater eternus.
Amen.

Herre, gi velsignelse.
Måtte den evige Far velsigne oss
med evig velsignelse.
Amen.

Pray, Lord, a blessing.
May the eternal Father bless us
with an everlasting blessing.
Amen.

SUNG TEXTS

Gloriosus rex Olauus, euangelice veritatis sinceritate in Anglia comperta, fidem toto admisit pectore: ad baptismi gratiam in urbe Rothomagi deuota animi alacritate conuolauit. Purificatus igitur lauacro salutari in anteriora se extendens, nouo rerum ordine rex apostoli vice fungens, ipse dux verbi Christi gratiam passim omnibus predicauit.

Tu autem Domine miserere nobis.
Deo gratias.

1.12 Responsorium 1

In regali fastigio constitutus,
spiritu pauper erat rex Olauus.
Ac licet regni negociis implicatus,
mentis deuote libera contemplacione,
meditabatur celestia.

Versus 1

Sordebat ei omnis vana spes
et terreni regni gloria
ac uoluptas vilescebat.

1.13 Lectio 2

Iube Domine, benedicere …

Plurimum profecit in breui: et innumerabilem populorum multitudinem domino acquisiuit. Explicari minime potest, quanta beneficia populo contulit, quantum profuit dum Norwegie rex prefuit.

Tu autem Domine …

1.14 Responsorium 2

O quantus fidei feruor
inuictissimi martiris pectus accenderat,

Da den ærerike kong Olav i England hadde fått kunnskap om renheten i evangeliets sannhet, tok han imot troen med hele sitt hjerte. I byen Rouen ilte han til dåpens nåde med hengiven glød i sitt sinn. Renset av frelsens bad strakk han seg etter det som lå foran ham, etter tingenes nye orden virket kongen i apostelens sted; fyrsten forkynte selv Kristi ords nåde overalt og for alle.

Men du, Herre, miskunn deg over oss.
Takket være Gud.

Innsatt i kongeverdighet
var kong Olav likevel fattig i ånden.
Og selv om han var opptatt med rikets anliggender, grunnet han på det himmelske i sitt hengivne sinns frie anskuelse.

Alt tomt håp forekom ham nedrig,
og æren og lysten ved et jordisk kongerike fant han verdiløs.

Herre, gi velsignelse …

Han oppnåde svært mye på kort tid og vant en talløs folkemengde for Herren. Det er umulig å nevne alle de godene han brakte sitt folk, til hvor stor gagn han var, da han hersket over Norge som konge.

Men du, Herre …

Å, hvilken troens glød som hadde

Glorious king Olaf, having ascertained in England the purity of the gospel's truth, accepted the faith with all his heart. In the city of Rouen, he hastened with devoted eagerness to the grace of baptism. Purified, then, by the bath of salvation, reaching towards that which lay ahead; in the new order of things, the king served as an apostle, the leader himself preached the grace of the word of Christ everywhere and to all.

But you, Lord, have mercy upon us.
Thanks be to God.

Established in royal dignity,
king Olaf was poor in spirit.
And although involved with affairs of state,
he meditated on the celestial realm
in the free contemplation of his devoted mind.

All vain hope was despicable to him,
and the glory and pleasure of a wordly kingdom he found worthless.

Pray, Lord, a blessing …

He accomplished a great many things in a short time, and acquired a countless multitude of people for the Lord. It is impossible to mention all the benefits he brought to the people, all the good he did when he served as king of Norway.

But you, Lord …

O what a great fervour of faith that had
inflamed the heart of the most invincible martyr,

SUNG TEXTS

qui in medio gencium efferarum constitutus,
non cessabat tamen salutis verbum
cunctis predicare.

oppildnet den ubeseirede martyrens hjerte;
han var kringsatt av ville folk; likevel sluttet han
ikke å forkynne frelsens ord for alle.

who was placed in the midst of savage peoples;
yet he never ceased to preach
the word of salvation to all.

Versus 2

Multos habebat aduersarios,
qui vias domini rectas conabantur euertere.

Han hadde mange fiender
som forsøkte å fordreie Herrens rette veier.

He had many adversaries
who tried to subvert the right ways of the Lord.

1.15 Lectio 3

Iube Domine, benedicere …

Herre, gi velsignelse …

Pray, Lord, a blessing …

Sed e contrario perpessus est multas a
quibusdam tribulationes, donec illorum
multitudini resistere non valens, secessit in
Rutciam; donec voluntati sue ac proposito
tempus ydoneum conferre dominus
dignaretur. Ubi a Gereslao, eiusdem prouincie
rege magnifico gloriose susceptus honore
amplissimo: quamdiu illic morari voluit,
habitus est.

Men på den annen side måtte han tåle mye
motgang fra visse; da han ikke hadde styrke til å
stå imot deres store antall, dro han til Kievriket,
inntil Herren etter sin vilje og hensikt skulle finne
det rett at tiden var moden. Der ble han praktfullt
mottatt med den høyeste ære av Jaroslav,
områdets mektige konge; så lenge han ønsket å
være der, kunne han bli.

But on the other hand, he had to endure much
adversity from certain people; while he lacked
the strength to oppose their great number, he
withdrew to the land of the Rus', until the Lord
through his will and design would deem it worthy
to assign a proper time. There he was gloriously
received with the highest honour by Yaroslav, the
magnificent king of that province; as long as he
wanted, he could stay there.

Tu autem Domine …

Men du, Herre …

But you, Lord …

1.16 Responsorium 3

Iustus vero ut leo confidens,
absque terroris erat;
et iuxta exemplum sancti Iob,
non expauescebat ad multitudinem nimiam;
nec despectio propinquorum terrebat eum.

Den rettferdige mannen var i sannhet
som en løve, selvsikker og fryktløs,
og etter den hellige Jobs forbilde
var han ikke redd for den enorme folkemengden,
og slektningers hån skremte ham ikke.

Righteous indeed as a confident lion,
he was without fear
and following the example of Saint Job,
he was not afraid of the great multitude,
nor did he fear the contempt of his kinsmen.

Versus 3

Offerebat se sponte periculis,
martirium suscipere non recusans.

Han gav seg villig hen til farer
og vegret seg ikke for å ta imot martyriet.

He offered himself willingly to perils
and did not refuse martyrdom.

In secundo nocturno

1.17 Antiphona 4

Purificatus igitur lauacro salutari,
repente mutatus est in alium virum.

Renset av frelsens bad
ble han straks forvandlet til en annen mann.

Purified, then, by the bath of salvation,
he was quickly changed into a different man.

SUNG TEXTS

Psalmus 4
vv. 2, 9–10

Cum invocarem exaudivit me
Deus iustitiae meae:
in tribulatione dilatasti mihi.
Miserere mei,
et exaudi orationem meam.
In pace in idipsum
dormiam et requiescam.
Quoniam tu Domine singulariter in spe
constituisti me.

Når jeg ropte, hørte han meg,
min rettferdighets Gud;
i trengsel har du gitt meg rom.
Vær meg nådig
og hør min bønn.
I freden, i den selvsamme,
vil jeg sove og hvile,
for du, Herre, har grunnfestet meg
særskilt i håp.

When I called, the God of my justice
heard me;
in distress you have relieved me.
Have mercy on me
and hear my prayer.
In peace, in the very same,
I will sleep and rest,
for you, Lord, have singularly
settled me in hope.

1.18 Antiphona 5

Consepultus Christo per baptismum in mortem
in nouitate vite religionis, quam susceperat,
perfectissimus obseruator ambulabat.

Begravet med Kristus ved dåpen til døden
gikk han omkring som en fullendt disippel
i det nye troslivet som han hadde tatt imot.

Buried with Christ by baptism into death,
he travelled around as the most perfect observer
of the new religious life that he had taken up.

Psalmus 5
vv. 2–3

Verba mea auribus percipe Domine,
intellige clamorem meum.
Intende voci orationis meae,
rex meus et Deus meus.

Grip mine ord med dine ører, Herre,
akt på mitt rop.
Hør min stemmes bønn,
min konge og min Gud.

Hear my words with your ears, Lord,
understand my cry.
Listen to the voice of my prayer,
my king and my God.

1.19 Antiphona 6

Cauebat vehementer,
quicquid fieri lex vetat diuina,
quicquid autem precipit,
ardentissimo complectabatur affectu.

Han voktet seg vel
for å gjøre det som Guds lov forbyr,
men det som den forordner,
omfavnet han med brennende lidenskap.

He guarded himself vehemently against
doing what divine law forbids,
what it prescribes, however,
he embraced with the most ardent compassion.

Psalmus 8
vv. 2–3

Domine Dominus noster,
quam admirabile est nomen tuum
in universa terra.
Quoniam elevata est magnificentia tua,
super caelos.
Ex ore infantium et lactentium
perfecisti laudem
propter inimicos tuos,
ut destruas inimicum et ultorem.

Herre, vår Herre,
hvor herlig ditt navn er
over hele jorden,
for din prakt er opphøyet
over himlene.
Du har brakt frem lovsang av barns
og diebarns munn
på grunn av dine fiender,
for å ødelegge fienden og den hevngjerrige.

Lord our Lord,
how wonderful is your name
in the whole earth.
For your magnificence is elevated
above the heavens.
Out of the mouth of infants and sucklings
you have achieved praise
because of your enemies, so that you may
destroy the enemy and the avenger.

SUNG TEXTS

1.20 Lectio 4

Iube Domine, benedicere …

Illic non paruo tempore demoratus, honestam vite formam et sue religionis celebre monimentum incolis reliquit. Denique decoctus igne persecutionis: diuino inspiratus instincto per Sueice fines ad propria remauit.

Tu autem Domine …

Herre, gi velsignelse …

Der oppholdt han seg en god stund; sin hederlige livsførsel etterlot han innbyggerne som et hyllet minnesmerke over sin tro. Til slutt ble han tæret av forfølgelsens ild; gjennom Sveriges land vendte han tilbake til sitt eget, besjelet av en guddommelig trang.

Men du, Herre …

Pray, Lord, a blessing …

There he lingered for quite some time; his honest way of life he left to the inhabitants as a celebrated memorial of his religion. Finally, he was consumed by the fire of persecution: Through the country of Sweden he returned to his own, inspired by a divine impulse.

But you, Lord …

1.21 Responsorium 4

Itaque deuotissime perficiens
officium ewangeliste,
indutus lorica fidei
et galea salutis,
circuibat ciuitates, uicos et uillas
salutarem doctrinam vbique disseminans.

Versus 4

Ihesu bone! quantos labores sustinuit,
antequam populum incredulum
convertere posset.

Slik utførte han hengivent
evangelistens embete,
ikledd troens brynje
og frelsens hjelm
dro han rundt til byer, grender og gårder
og spredte overalt frelsens lære.

Gode Jesus, hvilke anstrengelser han måtte tåle
før han kunne omvende
det vantro folket.

Thus faithfully performing
the office of an evangelist,
clothed in the breastplate of faith
and the helmet of salvation,
he went around cities, villages, and farms,
spreading everywhere the doctrine of salvation.

Good Jesus, what labours he had to endure
before he could convert
the unbelieving people.

1.22 Lectio 5

Iube Domine, benedicere …

Indutus igitur lorica fidei obiciebat se sponte periculis: martirium, si deo placuisset, suscipere non recusans. Quo comperto veritatis hostes conuocauerunt consilium iniquitatis: et conuenerunt aduersus dominum et aduersus Christum eius. Erat namque doctrina eius operibus eorum valde contraria.

Tu autem Domine …

Herre, gi velsignelse …

Ikledd troens brynje utsatte han seg villig for farer; han vegret seg ikke for å ta imot martyriet, hvis det skulle behage Gud. Da sannhetens fiender fikk kjennskap til dette, kalte de sammen et ondskapens råd, og de kom sammen mot Herren og mot hans salvede. For hans lære var den rake motsetningen til deres virke.

Men du, Herre …

Pray, Lord, a blessing …

Clothed, then, in the breastplate of faith, he offered himself willingly to perils; he did not refuse martyrdom, if it should please God. When the enemies of the truth learned this, they called together a council of iniquity, and they convened against the Lord and against his anointed. For his teaching was very much contrary to their works.

But you, Lord …

SUNG TEXTS

1.23 Responsorium 5

Confluebant ad baptismum
certatim populi
et in multis Noruegie partibus
propter fidelium multitudinem
omnis iniquitas opilabat os suum.

Til dåpen strømmet
folkene ivrig,
og i mange deler av Norge
voktet all ondskap sin munn
på grunn av mengden troende.

The peoples gathered eagerly
to the baptism,
and in many parts of Norway,
because of the multitude of the faithful,
all iniquity kept its mouth shut.

Versus 5

Confusi erant, confidentes in sculptili
et numerus credencium augebatur in dies.

De som satte sin lit til gudebilder, var forvirret,
og de troendes antall økte fra dag til dag.

Those who trusted in idols were confused,
and the number of believers increased every day.

1.24 Lectio 6

Iube Domine, benedicere …

Herre, gi velsignelse …

Pray, Lord, a blessing …

Unde quidam ex eis cuiusdam affectu Kanuti, eius aduersarii, muneribus corrupti: quidam vero malicie sue instinctu, nouam religionem paternis silicet legibus contrariam recusantes, ordinato exercitu in loco, qui nunc Stiklastad appellatur: ignorantem et a sua gente aliquantulum distantem, regem bello excipiunt.

Av dem som var vennlig innstilt overfor Knut, hans motstander, var noen bestukket med gaver, mens andre igjen var drevet av sin egen ondskap og forkastet den nye troen, som visselig var mot fedrenes lover; da hæren var samlet på det stedet som nå kalles Stiklestad, tvang de kongen, som var uvitende om dette og et lite stykke unna sine folk, ut i krig.

Among those who were favourable to Cnut, his adversary, some were corrupted by bribes; others, indeed, under the impulse of their own wickedness, rejected the new religion, which certainly was against the laws of their fathers; when the army was arranged at the place which is now called Stiklestad, they drew the king, who was ignorant of this and at a little distance from his people, into war.

Tu autem Domine …

Men du, Herre …

But you, Lord …

1.25 Responsorium 6

Florebat fides
et vbertim germinabat
verbi dei noua plantacio.
Fabricandis ecclesiis
offerebant dona populi
deuoti et alacres.

Troen blomstret,
og Guds ords nye stikling
vokste frem i overflod.
Det hengivne og lykkelige
folket ofret gaver
til byggingen av kirker.

Faith flourished,
and the new plant of the word of God
blossomed abundantly.
The devout and happy
people offered gifts
for the construction of churches.

Versus 6

Exultabat rex plus quam credi potest,
iam laboris sui suaues fructus pregustans.

Kongen frydet seg mer enn man kunne tro
når han nå fikk en forsmak på de søte fruktene
av sitt arbeid.

The king rejoiced more than can be believed,
now receiving a foretaste of the sweet fruits
of his labour.

SUNG TEXTS

In tertio nocturno

2.1 Antiphona 7

Nec propria salute contentus
populos quibus preerat
ad fidem conuertere
vigilanti nitebatur instancia.

Han nøyde seg ikke med sin egen frelse;
med utrettelig standhaftighet
anstrengte han seg for å omvende folkene
som han hersket over, til troen.

Not content with his own salvation,
he endeavoured to convert to the faith
the peoples that he ruled over
with tireless perseverance.

Psalmus 10
vv. 2–5

In Domino confido:
quomodo dicitis animae meae:
Transmigra in montem sicut passer?
Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum,
paraverunt sagittas suas in pharetra,
ut sagittent in obscuro rectos corde.
Quoniam quae perfecisti destruxerunt:
iustus autem quid fecit?
Dominus in templo sancto suo,
Dominus in caelo sedes eius.

Jeg setter min lit til Herren;
hvordan kan dere da si til min sjel:
Dra over til fjellet som en spurv?
For se, synderne har spent sin bue,
de har gjort sine piler klare i koggeret
for å skyte i mørket på de oppriktige av hjertet.
For de har ødelagt det som du har skapt,
men hva har den rettferdige gjort?
Herren er i sitt hellige tempel,
Herren, i himmelen er hans trone.

I put my trust in the Lord;
how can you then say to my soul:
Go over to the mountain like a sparrow?
For behold, the sinners have bent their bow,
they have prepared their arrows in the quiver
to shoot in the dark at the upright of heart.
For they have destroyed what you have made,
but what has the righteous done?
The Lord is in his holy temple,
the Lord, in heaven is his throne.

2.2 Antiphona 8

Nouo rerum ordine
rex apostoli uicem gerens
ipse dux uerbi Christi gratiam
passim omnibus predicabat.

Etter tingenes nye orden
virket kongen i apostelens sted;
fyrsten forkynte selv Kristi ords nåde
overalt og for alle.

In the new order of things,
the king served as an apostle,
the leader himself preached the grace
of the word of Christ everywhere and to all.

Psalmus 14

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?
aut quis requiescet in monte sancto tuo?
Qui ingreditur sine macula,
et operatur iustitiam:
Qui loquitur veritatem in corde suo,
qui non egit dolum in lingua sua:
nec fecit proximo suo malum,
et opprobrium non accepit
adversus proximos suos.
Ad nihilum deductus est
in conspectu eius malignus:
timentes autem Dominum glorificat:
Qui iurat proximo suo,

Herre, hvem skal bo i ditt telt,
og hvem skal hvile på ditt hellige berg?
Den som vandrer uten lyte
og gjør rettferdighet,
den som taler sannhet i sitt hjerte,
som ikke har drevet svik med sin tunge,
og ikke har gjort sin neste ondt
og ikke har ført skam
over dem som står ham nær.
I hans åsyn forringes
den ondskapsfulle til intet,
men han ærer dem som frykter Herren:
den som sverger overfor sin neste

Lord, who shall dwell in your tent,
or who shall rest on your sacred mountain?
He who walks without blemish,
and works justice;
he who speaks truth in his heart,
who has not brought forth deceit with his tongue,
and not done evil to his neighbour,
nor taken up reproach
against his neighbours.
In his sight the wicked
is reduced to nothing;
but he glorifies those who fear the Lord:
He who swears to his neighbour,

SUNG TEXTS

et non decipit,
qui pecuniam suam non dedit ad usuram,
et munera super innocentem non accepit.
Qui facit haec,
non movebitur in aeternum.

og ikke bryter sitt ord,
den som ikke har lånt sine penger ut mot rente
og ikke tatt imot bestikkelse mot den uskyldige.
Den som gjør dette,
skal ikke rokkes i evighet.

and does not deceive;
he who has not put out his money to usury,
and not accepted bribes against the innocent.
He who does these things
shall not be moved for ever.

2.3 Antiphona 9

Predicacionis gracia
que diffusa erat in labiis eius
plurimos a demonum nefandis cultibus
ad veri dei culturam reuocabat.

Ved forkynnelsens nåde,
som ble spredt med hans lepper,
vendte han mange bort fra avskyelig
avgudsdyrkelse til å dyrke den sanne Gud.

By the grace of the preaching
that spread out from his lips,
he turned many away from the abominable
cult of demons to the cult of the true God.

Psalmus 20
vv. 2–4

Domine, in virtute tua laetabitur rex,
et super salutare tuum exsultabit vehementer.
Desiderium cordis eius tribuisti ei,
et voluntate labiorum eius
non fraudasti eum.
Quoniam praevenisti eum
in benedictionibus dulcedinis;
posuisti in capite eius coronam
de lapide pretioso.

Herre, over din makt skal kongen glede seg,
og over din frelse skal han fryde seg storlig.
Det hans hjerte ønsket, har du gitt ham,
og hans leppers vilje
har du ikke tatt fra ham.
For du har kommet ham i møte
med sødmens velsignelsener;
du har satt på hans hode en krone
av edle stener.

Lord, the king shall delight in your strength,
and in your salvation he shall rejoice greatly.
You have given him his heart's desire,
and the will of his lips
you have not withheld from him.
For you have come before him
with blessings of sweetness;
you have put on his head a crown
of precious stones.

2.4 Lectio 7

Iube Domine, benedicere …

Sed illustrissimus martir, qui totus suspensus
in celestia pro iusticia et fide propugnaturus,
exercitu – quanto potuit in breui congregato –
obuiat inimicis. Occumbens autem ille millesimo
vicesimo octauo anno ab incarnatione domini,
feliciter de castris ad eterni regis palacia de
bello migrauit ad pacem.

Tu autem Domine …

Herre, gi velsignelse …

Men den strålende martyren, som var fullstendig
hengitt til det himmelske, gikk mot fiendene
med en hær så stor som han kunne samle på
kort tid, for å kjempe for rettferdigheten og
troen. Og han falt i det tusenogåtteogtyvende
året etter Herrens fødsel; lykkelig dro han fra
leiren til den evige kongens slott, fra krig til fred.

Men du, Herre …

Pray, Lord, a blessing …

But the illustrious martyr, who was entirely intent
on the celestial realm, went against the enemies
with an army, as large as he could muster in a short
time, to fight for justice and faith. And he fell, in
the one thousand and twenty-eighth year from the
incarnation of the Lord; happily he departed from
the camp to the palace of the eternal king, from
war to peace.

But you, Lord …

SUNG TEXTS

2.5	Responsorium 7	Deuenerat martir Xpisti in locum, ubi corpus eius sanctissimum modo requiescit. Huius loci incole, obstinati in malicia veritatis hostes erant inexorabiles.	Kristi martyr hadde kommet til det stedet hvor hans hellige legeme nylig hvilte. Innbyggerne på dette stedet, var stivsinnede i ondskap og urokkelige fiender av sannheten.	The martyr of Christ had come to the place where his most holy body recently rested. The inhabitants of this place were obstinate in malice and inexorable enemies of the truth.
	Versus 7	Hii ergo collecto exercitu conuenerunt in vnum aduersus dominum et aduersus Xpistum eius.	Med samlet hær kom altså disse sammen mot Herren og mot hans salvede.	With an assembled army they convened together against the Lord and against his anointed.
2.6	Lectio 8	Iube Domine, benedicere …	Herre, gi velsignelse …	Pray, Lord, a blessing …
		Nocte igitur precedente diem, quam martir inclitus passus est: apparuit ei dominus Ihesus Christus; consolans eum verbis demulcens: «Accede», inquit, «ad me, dilecte mi: Vt laborum tuorum fructum accipias in sempiterna leticia: nostro fruens consortio.»	Om natten før dagen da den navngjetne martyren led, viste Herren Jesus Kristus seg for ham, trøstet ham med ord, kjærtegnet ham og sa: «Kom til meg, min elskede, så du kan ta imot frukten av ditt arbeid i evig glede og finne behag i vårt selskap.»	The night before the day on which the renowned martyr suffered, the Lord Jesus Christ appeared to him, comforting him with words, caressing him, saying: "Come to me, my beloved, so that you may receive the fruit of your labours in eternal joy, delighting in our company."
		Tu autem Domine …	Men du, Herre …	But you, Lord …
2.7	Responsorium 8	Egregius martyr Olauus nocte precedente diem passionis, splendore amictum, contemplatur Ihesum, astantem sibi ac dicentem: «Veni, care meus, tempus est, vt laborum tuorum dulcissimos percipias fructus.»	Den ærverdige martyren Olav betraktet natten før lidelsens dag Jesus, kledd i herlighets skrud, som stod ved hans side og sa: «Kom, min kjære, tiden er inne for at du skal motta de søte fruktene av ditt arbeid.»	The honourable martyr Olaf, during the night before the day of his passion, beheld Jesus, clothed in splendour, standing by his side and saying: "Come, my dear one, it is time to collect the sweetest fruits of your labour."
	Versus 8	In admiracione conspectus illius attonitus celeste percepit oraculum.	Lamslått av forbauselse over dette synet mottok han det himmelske budskapet.	Stunned in admiration of this vision, he received the celestial prophecy.
2.8	Lectio 9	Iube Domine, benedicere …	Herre, gi velsignelse …	Pray, Lord, a blessing …

SUNG TEXTS

Qua visione martir admodum confortatus,
et suauitate ineffabili, quam perceperat, se
passioni letus obtulit. Iam diuinitus scalam
agnoscens, quam in somnis nuper erectam, ad
celos viderat, per quem ad dulcedinem, quam
ipse gustauerat, feliciter erat ascensurus.

Tu autem Domine …

Martyren fant slik styrke i dette synet og i det
uutsigelige velbehaget han hadde kjent, at
han gav seg hen til lidelsen med glede. Han
gjenkjente nå ved guddommelig forsyn stigen
som han i drømme nylig hadde sett stilt opp
mot himmelen; på den skulle han klatre lykkelig
opp til sødmen som han selv hadde smakt.

Men du, Herre …

Fully strengthened by the vision and the ineffable
pleasure he had perceived, the martyr offered
himself to his passion with joy, now recognising by
divine providence the ladder he had just seen in
his dream erected towards the heavens, by which
he would happily ascend to the sweetness that he
himself had tasted.

But you, Lord …

2.9 Responsorium 9

Rex inclitus Olauus,
martir domini gloriosus,
claritate confortatus
diuine visionis,
exultans accessit ad locum passionis.
Et per effucionem sanguinis peruenit
ad palmam eterne iocunditatis.

Den navngjetne kong Olav,
Herrens ærerike martyr,
var styrket av
det gudommelige synets prakt
og gikk med fryd til lidelsens sted.
Og ved utgytelsen av sitt blod
oppnådde han den evige gledens palme.

The renowned king Olaf,
glorious martyr of the Lord,
strengthened by the splendour
of the divine vision,
came rejoicing to the place of his passion.
And by the shedding of his blood,
he attained the palm of eternal joy.

Versus 9

Felici commercio pro celesti regnum
commutans terrenum,
regem rex uidet in decore suo
et in salutari regis magna gloria regis.

Ved å bytte et jordisk rike
mot et himmelsk i en fordelaktig handel
ser kongen kongen i sin prakt
og kongens store ære i kongens frelse.

Exchanging an earthly kingdom
for a celestial one by a favourable trade,
the king sees the king in his beauty,
and the king's great glory in his salvation.

Ad laudes

2.10 Antiphona 1

Post mortem martiris,
aqua mixta sanguine,
qui de vulneribus fluxerat
lauans cecus oculos lumen recepit.

Etter martyrens død
vasket en blind mann øynene med vann
blandet med blod som hadde rent fra sårene,
og fikk synet igjen.

After the martyr's death, a blind man,
washing his eyes with water mixed with blood that
had flowed from the wounds,
regained his sight.

Psalmus 92
vv. 1–2

Dominus regnavit, decorem indutus est:
indutus est Dominus fortitudinem,
et praecinxit se.
Etenim firmavit orbem terrae,
qui non commovebitur.

Herren har hersket, han er kledd i prydelse;
Herren er kledd i styrke,
og han har omgjordet seg.
For han har grunnfestet jordens krets,
den skal ikke rokkes.

The Lord has reigned, he is clothed in beauty;
the Lord is clothed in strength,
and he has girded himself.
For he has established the orb of the earth,
which shall not be moved.

SUNG TEXTS

		Parata sedes tua ex tunc: a saeculo tu es.	Din trone er gjort i stand fra fordums tid, fra evighet er du.	Your throne is prepared from of old, you are from everlasting.
2.11	Antiphona 2	Implorata ope martyris, dux Guthormus cum parua manu ingentem fudit exercitum.	Etter å ha bønnfalt martyren om hjelp beseiret hertug Guttorm en stor hær med en håndfull menn.	Having implored the martyr's help, duke Guttorm vanquished a great army with a handful of men.
	Psalmus 99 *v. 2*	Iubilate Deo omnis terra: servite Domino in laetitia. Introite in conspectu eius, in exsultatione.	Juble for Herren, all jorden, tjen Herren med glede. Kom frem for hans åsyn med fryd.	Shout with joy to God, all the earth, serve the Lord with gladness. Come into his presence with rejoicing.
2.12	Antiphona 3	Ad sepulchrum sancti pernoctans, enormiter contracta mulier integre reddita sanitati, leto vultu et alacri animo ad propria remeauit.	En kvinne som var voldsomt sammenkrøket, tilbrakte en natt ved den helliges grav, fikk full helbred tilbake og vendte hjem til sine med smilende ansikt og glede i sitt sinn.	An immensely shrunken woman spent a night by the saint's tomb; her health fully recovered, she returned home with a cheerful face and a happy soul.
	Psalmus 62 *v. 2*	Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo. Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.	Gud, min Gud, deg søker jeg fra morgengry av. Min sjel har tørstet etter deg, mitt kjøtt etter deg på så mange vis.	God, my God, for you I keep watch from first light. For you my soul has thirsted, for you my flesh, in so many ways.
2.13	Antiphona 4	Adolescens, qui lingua precisa loquendi officium amiserat, ad sepulchrum martyris veniens, recepto vsu lingue recessit cum gaudio.	En ungdom som hadde mistet taleevnen etter at tungen var skåret av, kom til martyrens grav og gikk derfra med glede etter å ha fått tungens bruk tilbake.	A young man who after his tongue was cut off had lost the ability to speak, came to the martyr's grave and went away with joy, having regained the use of his tongue.
	Benedicite *Dan 3, 57–59*	Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula. Benedicite Angeli Domini Domino: benedicite caeli Domino.	Lov Herren, alle dere Herrens verk, pris ham og opphøy ham i evighet. Lov Herren, dere Herrens engler. Lov Herren, dere himler.	Bless the Lord, all you works of the Lord, praise and highly exalt him for ever. Bless the Lord, you angels of the Lord. Bless the Lord, you heavens.

SUNG TEXTS

2.14 Antiphona 5

Qvidam sacerdos, truncatis membris exanimis,
implorauit opem martyris gloriosi;
moxque sanctus in sompnis ei apparuit
et subito plene sanitati restituit.

En viss prest med kvestede, livløse lemmer
bønnfalt den ærerike martyren om hjelp;
og helgenen viste seg snart for ham i en drøm
og gav ham straks igjen full helbred.

A certain priest with mutilated, lifeless limbs
implored the help of the glorious martyr;
and soon the saint appeared to him in a dream
and promptly restored him to full health.

Psalmus 148
vv. 1–2

Laudate Dominum de caelis:
laudate eum in excelsis.
Laudate eum omnes Angeli eius:
laudate eum omnes virtutes eius.

Lov Herren fra himlene,
lov ham i det høye.
Lov ham, alle hans engler,
lov ham, alle hans hærskarer.

Praise the Lord from the heavens,
praise him in the heights.
Praise him, all his angels;
praise him, all his hosts.

2.15 Antiphona
ad Benedictus

Imperator grecus, oppressus in proelio
et attritus ab exercitu barbarorum;
deposcit opem martyris gloriosi
tunc repente sanctus Christianis apparet
atque illos precedens,
insignis signifer,
hostilem profudit exercitum.

Den greske keiseren, kuet i kamp
og utslitt av barbarenes hær,
ba om den ærerike martyrens hjelp;
da viste helgenen seg straks for de kristne
og gikk foran dem;
den berømte fanebæreren
tilintetgjorde den fiendtlige hæren.

The Greek emperor, oppressed in battle
and worn down by the barbarian army,
requested the aid of the glorious martyr;
the saint then suddenly appeared to
the Christians, and going before them,
the distinguished standard-bearer
vanquished the hostile army,

Benedictus
Lc 1, 68–79

Benedictus Dominus Deus Israel,
quia visitavit et fecit
redemptionem plebis suae:
et erexit cornu salutis nobis,
in domo David pueri sui,
sicut locutus est per os sanctorum,
qui a saeculo sunt, prophetarum eius:
salutem ex inimicis nostris,
et de manu omnium qui oderunt nos:
ad faciendam misericordiam
cum patribus nostris:
et memorari testamenti sui sancti:
iusiurandum, quod iuravit
ad Abraham patrem nostrum,
daturum se nobis,
ut sine timore,
de manu inimicorum nostrorum liberati,
serviamus illi

Lovet være Herren, Israels Gud,
for han har sett til sitt folk og
brakt det forløsning;
og han har oppreist et frelsens horn for oss
i sin tjener Davids hus,
slik han talte gjennom sine hellige
profeters munn, som er fra fordums tid,
en frelse fra våre fiender
og fra alle deres hånd som hater oss,
for å gjøre miskunn
mot våre fedre
og komme sin hellige pakt i hu,
den ed han svor
Abraham, vår far,
at han ville gi oss,
idet vi var fridd fra våre fienders hånd,
å tjene ham
uten frykt,

Blessed be the Lord God of Israel,
for he has visited his people
and wrought redemption for it;
and he has raised up a horn of salvation for us
in the house of David, his servant,
as he spoke through the mouth of his holy
prophets, who are from of old:
salvation from our enemies
and from the hand of all who hate us,
to perform mercy
towards our fathers,
and to remember his holy covenant,
the oath that he swore
to Abraham, our father,
that he would grant us,
being delivered from the hand of our enemies,
to serve him
without fear,

SUNG TEXTS

in sanctitate et iustitia coram ipso,
omnibus diebus nostris.
Et tu puer, Propheta Altissimi vocaberis:
praeibis enim ante faciem Domini
parare vias eius,
ad dandam scientiam salutis plebi eius,
in remissionem peccatorum eorum
per viscera misericordiae Dei nostri,
in quibus visitavit nos,
oriens ex alto:
illuminare his qui in tenebris
et in umbra mortis sedent:
ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.
Sicut erat in principio et nunc et semper
et in saecula saeculorum. Amen.

i hellighet og rettferdighet for hans åsyn
alle våre dager.
Og du, barn, skal kalles Den høyestes profet,
for du skal gå frem for Herrens ansikt
og rydde hans veier
for å gi hans folk kunnskap om frelsen
til forlatelse for deres synder
fra det innerste av vår Guds miskunnhet,
som han gjestet oss i,
soloppgangen fra det høye,
for å lyse for dem som sitter i mørke
og i dødens skygge,
for å styre våre føtter inn på fredens vei.

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige
ånd, slik det var i begynnelsen, er nå og alltid
og i evigheters evighet. Amen.

in holiness and justice before him
all our days.
And you, child, shall be called the Prophet
of the Highest, for you shall go before
the face of the Lord to prepare his ways,
to give knowledge of salvation to his people
by the remission of their sins
through the inmost part of the mercy of our God,
in which he visited us,
the morning sun from on high,
to enlighten those who sit in darkness
and in the shadow of death,
to direct our feet into the way of peace.

Glory be to the Father and to the Son and to the
Holy Spirit, as it was in the beginning, is now and
always, forever and ever. Amen.

Ad secundas vesperas

2.16 Antiphona ad Magnificat

Hodie preciosus martir Olauus
ab inimicis veritatis occisus pro iusticia,
de castris victor ad aulam regis eterni
de bello migrauit ad pacem,
que exsuperat omnem sensum.

I dag ble den dyrebare martyren Olav drept
av sannhetens fiender for rettferdighetens skyld;
som seierherre reiste han fra leiren
til den evige kongens sal, fra krigen
til en fred som overgår all forstand.

Today the precious martyr Olaf was killed
by the enemies of truth for the sake of justice;
victorious he departed from the camp
to the hall of the eternal king, from war
to a peace which surpasses all understanding.

Magnificat
Lc 1, 46–55

Magnificat anima mea Dominum:
et exsultavit spiritus meus
in Deo salutari meo.
Quia respexit humilitatem ancillae suae:
ecce enim ex hoc beatam me dicent
omnes generationes.
Quia fecit mihi magna qui potens est:
et sanctum nomen eius.
Et misericordia eius a progenie in progenies
timentibus eum.

Min sjel opphøyer Herren,
og min ånd har frydet seg
i Gud, min frelser.
For han har sett til sin tjenerinnes ringhet;
og se, fra nå av skal alle slekter
prise meg salig.
For han har gjort store ting imot meg,
han som er mektig, og hellig er hans navn.
Og hans miskunn er fra slekt til slekt
over dem som frykter ham.

My soul magnifies the Lord,
and my spirit has rejoiced
in God my saviour.
For he has regarded the lowliness of his servant,
for behold, from now on all generations
shall call me blessed.
For he has done great things for me,
he who is mighty, and holy is his name.
And his mercy is on them who fear him
from generation to generation.

SUNG TEXTS

Fecit potentiam in brachio suo:
dispersit superbos
mente cordis sui.
Deposuit potentes de sede,
et exaltavit humiles.
Esurientes implevit bonis:
et divites dimisit inanes.
Suscepit Israel puerum suum,
recordatus misericordiae suae.
Sicut locutus est ad patres nostros,
Abraham, et semini eius in saecula.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.
Sicut erat in principio et nunc et semper
et in saecula saeculorum. Amen.

Han gjorde veldig verk med sin arm;
han adspredte dem som var overmodige
i sitt hjertes tanke.
Han støtte de mektige fra deres sete
og opphøyet de ringe.
Hungrige mettet han med gode gaver,
og rikmenn sendte han bort tomhendte.
Han beskyttet Israel, sin tjener,
idet han kom sin miskunn i hu;
således som han talte til våre fedre,
til Abraham og hans ætt i evighet.

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige
ånd, slik det var i begynnelsen, er nå og alltid
og i evigheters evighet. Amen.

Oversettelse: Lars Brusletto Sveen

He has done mighty things with his arm,
he has scattered the proud
in the imagination of their hearts.
He has put down the mighty from their seat,
and lifted up the humble.
He has filled the hungry with good things,
and the rich he has sent empty away.
He has protected his servant Israel,
remembering his mercy;
as he spoke to our fathers,
to Abraham and to his seed for ever.

Glory be to the Father and to the Son and to the
Holy Spirit, as it was in the beginning, is now and
always, forever and ever. Amen.

Translation: Lars Brusletto Sveen

SUNG TEXTS

ALTAR FRONTAL WITH ST OLAF'S PASSION (TRONDHEIM C. 1330)
PHOTO: NIDAROS DOMKIRKES RESTAURERINGSARBEIDER (NIDAROS CATHEDRAL)

GRACES & VOICES

Graces & Voices er et kvinnelig vokalensemble. Det ble grunnlagt i 2011 av to dirigenter, Adrija Čepaitė og Antanina Kalechyts. Navnet «Graces & Voices» uttrykker den harmonien mellom indre og ytre skjønnhet som åpenbarer seg i kvinnelig sang. Dette idealet reflekteres også i ensemblets repertoar, som spenner fra gregoriansk sang til samtidens kirkemusikk på et like høyt, profesjonelt nivå.

Graces & Voices' profil er tydelig internasjonal. Ensemblets medlemmer er kvinner fra Østerrike, Hviterussland, Litauen og Singapore. Alle er profesjonelle musikere med ekspertise på forskjellige områder: gregoriansk sang, orkester- og kordireksjon, kirkemusikk, orgel, klaver, blokkfløyte, fiolin og sang. Dette mangfoldet forenes på en vakker måte i fortryllende klang og fremragende musikalitet, noe publikum allerede har merket godt.

Graces & Voices har opptrådt i flere europeiske land, blant dem Frankrike, Italia, Latvia, Kroatia, Litauen, Luxembourg, Norge, Slovakia, Sveits og Østerrike.

Ensemblet har tidligere gitt ut to CD-er: *Mysterium Crucis* (Rondeau Productions, 2012) og *Lumen ad revelationem gentium* (EOS Verlag, 2014). Tidsskriftet *Pizzicato* gav *Mysterium Crucis utmerkelsen* «Supersonic Award».

GRACES & VOICES

Graces & Voices is a female vocal ensemble. It was founded in 2011 by two conductors, Adrija Čepaitė and Antanina Kalechyts. The name "Graces & Voices" expresses a harmony between internal and external beauty made evident in feminine singing. Correspondingly, this ideal is reflected in the repertoire of the ensemble, which masters both Gregorian chant and contemporary sacred music on an equally high professional level.

The profile of Graces & Voices is distinctively international. Members of the ensemble are ladies from Austria, Belorussia, Lithuania, and Singapore. All of them are musicians proficient in different fields: Gregorian chant, symphony and choral conducting, church music, organ, piano, recorder, violin, and vocal music. This variety converges beautifully into enchanting sound and outstanding musicality, already well noticed by their audience.

Graces & Voices has performed in many European countries, such as Austria, Belgium, Croatia, France, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Norway, Slovakia and Switzerland.

The ensemble has previously released two CDs: *Mysterium Crucis* (Rondeau Productions, 2012), and *Lumen ad revelationem gentium* (EOS Verlag, 2014). The magazine *Pizzicato* honoured *Mysterium Crucis* with a "Supersonic Award".

CONSORTIUM VOCALE OSLO

Consortium Vocale Oslo er et mannsensemble tilknyttet Oslo domkirke, dannet i 1985. Siden 1998 har gruppen spesialisert seg på gregoriansk sang under ledelse av Alexander M. Schweitzer og har under hans veiledning fordypet seg i paleografiske studier av middelaldermanuskripter, i de teologisk-åndelige aspektene ved det gregorianske repertoaret og i tolkningen av dette repertoaret etter semiologiske prinsipper.

Samarbeidet med Schweitzer har ført til en rekke opptredener i Norge og Europa. I 2003 og 2015 var Consortium Vocale Oslo invitert som utøvende ensemble til konferanser i regi av det internasjonale forskningsselskapet for gregorianikk, AISCGre. I 2004 vant gruppen førsteprisen i den internasjonale korkonkurransen i Arezzo i klassen for gregoriansk sang og spesialprisen «Domenico Cieri». I 2008 mottok gruppen prisen «Guidoneum Award» fra Fondazione Guido d'Arezzo for fremragende kunstneriske prestasjoner innenfor feltet gregoriansk sang. Virksomheten har de siste årene omfattet konserter i Norge, Sveits, Tyskland, Ungarn, Belgia, Slovakia, Italia, Vatikanet og Hellas og samarbeid med blant andre Trio Mediæval, Berit Opheim og Kåre Nordstoga.

Consortium Vocale Oslo har sammen med Alexander M. Schweitzer tidligere utgitt seks CD-er med gregoriansk sang: *Laus mea Dominus* (ASV Gaudeamus, 2002), *Exaudiam eum* (2L, 2007), *Vultum tuum* (EOS Verlag, 2008), Resurrexi (EOS Verlag, 2013), *Salvum me fecit* (EOS Verlag, 2016) og *Mirabilia fecit Dominus* (EOS Verlag, 2016).

CONSORTIUM VOCALE OSLO

Consortium Vocale Oslo, founded in 1985, is a male vocal ensemble based at Oslo Cathedral. Since 1998 the ensemble has specialized in Gregorian chant under the direction of Alexander M. Schweitzer. Under Schweitzer's guidance the group has dedicated itself to the palaeographic study of medieval manuscripts, to an appropriation of the theological-spiritual dimension of the Gregorian repertoire, and to an interpretation of Gregorian chant according to semiological principles.

The collaboration with Schweitzer has led to numerous performances in Norway and Europe. In 2003 and 2015 Consortium Vocale Oslo was invited to perform at conferences held by AISCGre, the International Association for Studies of Gregorian Chant. In 2004 the ensemble was awarded first prize in the prestigious Guido d'Arezzo International Choir Competition in the category for Christian plainchant, as well as the "Domenico Cieri" special prize. In 2008 the ensemble received the Guidoneum Award presented by the Fondazione Guido d'Arezzo for outstanding artistic achievements in the field of Gregorian chant. Activities in subsequent years have included concerts in Norway, Switzerland, Germany, Hungary, Belgium, Slovakia, Italy, the Vatican, and Greece, and appearances with Trio Mediaeval, Berit Opheim and Kåre Nordstoga, among others.

Under the leadership of Alexander M. Schweitzer, Consortium Vocale Oslo has released six CDs of Gregorian chant in addition to the present recording: *Laus mea Dominus* (ASV Gaudeamus, 2002), *Exaudiam eum* (2L, 2007), *Vultum tuum* (EOS Verlag, 2008), Resurrexi (EOS Verlag, 2013), *Salvum me fecit* (EOS Verlag, 2016), and *Mirabilia fecit Dominus* (EOS Verlag, 2016).

BIOGRAPHIES

ALEXANDER M. SCHWEITZER

Alexander M. Schweitzer er teolog og musiker som siden midten av 1980-årene spesialisert seg på gregoriansk sang. Han har studert gregoriansk sang i Roma, Cremona og München (under J.B. Göschl).

Schweitzer ledet gregorianske ensembler over hele verden og har undervist i gregoriansk sang og liturgisk musikk ved flere institusjoner. Han har samarbeidet med Consortium Vocale Oslo jevnlig siden 1998.

Schweitzer er medlem av internasjonale juryer. Han underviser i gregoriansk semiologi i DAS-programmet ved Musikkuniversitetet i Lugano og på kurs i regi av Det internasjonale selskapet for studier av gregoriansk sang (AISCGre) i St. Ottilien og Venezia. Siden 1999 har Schweitzer vært medlem av styret i AISCGre og i gruppen for melodirestituering. I 2015 ble han valgt til president for AISCGre som Johannes B. Göschls etterfølger.

ALEXANDER M. SCHWEITZER

Alexander M. Schweitzer is a theologian and musician who since the mid-1980s has specialized in Gregorian chant. He studied chant in Rome, Cremona and Munich (with J.B. Göschl).

Schweitzer has trained Gregorian ensembles worldwide and taught Gregorian chant and liturgical music in various institutions. He has been working regularly with Consortium Vocale Oslo since 1998.

Schweitzer is a member of international juries; he teaches Gregorian semiology in the DAS programme of the Music University in Lugano and at the courses of the International Society for Studies of Gregorian Chant (AISCGre) held in St. Ottilien and Venice. Since 1999, Schweitzer has been a member of the AISCGre board of directors and the melody restoration workgroup. In 2015 he was elected president of AISCGre, succeeding Johannes B. Göschl in this role.

PERFORMERS

CONSORTIUM VOCALE OSLO
HANS BORCHGREVINK
STEINAR ECHHOLT
ALF HOWLID
ANDREW SMITH
PÅL STRØM
KJELL VIIG
ALEXANDER M. SCHWEITZER CONDUCTOR

GRACES & VOICES
SONJA SUSANNE SCHADLER
KATARYNA MENGES
DIANA ASTRAUSKIENĖ
ALIONA PIATROUSKAYA
VITA DIŠKEVIČIŪTĖ
ROBERTA DAUGĖLAITĖ
ANTANINA KALECHYTS
ADRIJA ČEPAITĖ
ADRIJA ČEPAITĖ AND ANTANINA KALECHYTS CONDUCTORS

CREDITS

RECORDED IN RIS CHURCH, OSLO, 15–17 JUNE AND 20–21 AUGUST 2015
PRODUCER: JØRN PEDERSEN
BALANCE ENGINEER: ARNE AKSELBERG
EDITING: JØRN PEDERSEN
MASTERING: THOMAS WOLDEN
BOOKLET NOTES: ROMAN HANKELN | GRO STEINSLAND | ALEXANDER M. SCHWEITZER | JØRN PEDERSEN
TRANSLATIONS: LARS BRUSLETTO SVEEN | ANDREW SMITH
COVER DESIGN: ANETTE L'ORANGE, BLUNDERBUSS
COVER PHOTO: PEXELS.COM CREATIVE COMMONS
ARTIST PHOTOS: JØRN PEDERSEN

THIS RECORD HAS BEEN MADE POSSIBLE WITH SUPPORT FROM:
OSLO CATHEDRAL
THE NORWEGIAN CHOIR ASSOCIATION

HISTORIA SANCTI OLAVI IS A PART OF "CANTUS POSTERIOR", AN INTERNATIONAL PROJECT IN THE EU PROGRAMME LIFELONG LEARNING/LEONARDO DA VINCI

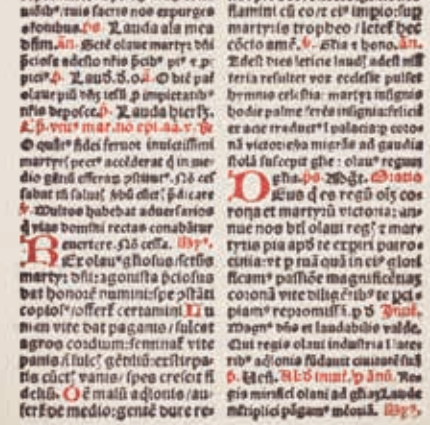

BREVIARIUM NIDROSIENSE (PARIS 1519)
PHOTO: NASJONALBIBLIOTEKET (NATIONAL LIBRARY OF NORWAY)

CD I

AD PRIMAS VESPERAS

01_ANTIPHONA	SANCTE MARTYR DOMINI OLAUE	CVO	02:33
02_ANTIPHONA	SANCTE MARTYR OLAUE, TUA DEO	G&V	01:22
03_ANTIPHONA	SANCTE MARTYR OLAUE, TE HUMILITER	CVO	02:03
04_ANTIPHONA	SANCTE OLAUE, MARTYR DOMINI PRECIOSE	G&V	01:31
05_ANTIPHONA	O BEATE PATER OLAUE	CVO	01:26
06_ANTIPHONA AD MAGNIFICAT	ADEST DIES LETICIE	G&V	05:55

AD MATUTINAS

IN PRIMO NOCTURNO

07_ANTIPHONA AD INVITATORIUM	MAGNUS DOMINUS ET LAUDABILIS VALDE	CVO	09:19
08_ANTIPHONA	REGNANTE ILLUSTRISSIMO REGE OLAUO	CVO	02:08
09_ANTIPHONA	REX AUTEM ILLE LICET GENTILIS	G&V	01:33
10_ANTIPHONA	HIC EWANGELICE VERITATIS	G&V	01:30
11_LECTIO 1		CVO	01:33
12_RESPONSORIUM	IN REGALI FASTIGIO CONSTITUTUS	CVO	03:41
13_LECTIO 2		CVO	01:21
14_RESPONSORIUM	O QUANTUS FIDEI FERUOR	G&V	02:09
15_LECTIO 3		CVO	01:36
16_RESPONSORIUM	IUSTUS VERO UT LEO CONFIDENS	CVO	02:44

IN SECUNDO NOCTURNO

17_ANTIPHONA	PURIFICATUS IGITUR LAUACRO SALUTARI	G&V	01:16
18_ANTIPHONA	CONSEPULTUS CHRISTO	G&V	01:57
19_ANTIPHONA	CAUEBAT VEHEMENTER	CVO	02:36
20_LECTIO 4		CVO	01:21
21_RESPONSORIUM	ITAQUE DEUOTISSIME PERFICIENS	G&V	02:26
22_LECTIO 5		CVO	01:34
23_RESPONSORIUM	CONFLUEBANT AD BAPTISMUM	CVO	02:35
24_LECTIO 6		CVO	01:29
25_RESPONSORIUM	FLOREBAT FIDES	G&V	02:28

CD II

IN TERTIO NOCTURNO

01_ANTIPHONA	NEC PROPRIA SALUTE CONTENTUS	CVO	02:32
02_ANTIPHONA	NOUO RERUM ORDINE	CVO	03:24
03_ANTIPHONA	PREDICACIONIS GRACIA	G&V	02:29
04_LECTIO 7		CVO	01:32
05_RESPONSORIUM	DEUENERAT MARTIR XPISTI	G&V	02:16
06_LECTIO 8		CVO	01:24
07_RESPONSORIUM	EGREGIUS MARTYR OLAUUS	CVO	04:29
08_LECTIO 9		CVO	01:28
09_RESPONSORIUM	REX INCLITUS OLAUUS	G&V	03:23

AD LAUDES

10_ANTIPHONA	POST MORTEM MARTIRIS	CVO	02:04
11_ANTIPHONA	IMPLORATA OPE MARTYRIS	CVO	01:27
12_ANTIPHONA	AD SEPULCHRUM SANCTI PERNOCTANS	G&V	01:57
13_ANTIPHONA	ADOLESCENS, QUI LINGUA PRECISA	CVO	02:49
14_ANTIPHONA	QVIDAM SACERDOS	G&V	02:09
15_ANTIPHONA AD BENEDICTUS	IMPERATOR GRECUS	G&V	05:38

AD SECUNDAS VESPERAS

16_ANTIPHONA AD MAGNIFICAT	HODIE PRECIOSUS MARTIR OLAUUS	CVO	05:28

EDITION PREPARED BY ROMAN HANKELN BASED ON THE FOLLOWING SOURCES:
STOCKHOLM, KUNGLIGA BIBLIOTEKET, A96
SKARA, STIFTS- OCH LANDSBIBLIOTEKET, MUSIKHANDSKRIFT NR 1

HISTORIA SANCTI OLAVI
GREGORIAN CHANT IN NORWAY

The *Historia Sancti Olavi* consists of more than 30 pieces. These were sung in Norway for over 300 years at the canonical hours on the feast day of Saint Olaf on the 29th of July. The oldest, incomplete sources of the Office of St Olaf date from the 13th century. This recording is based on a complete manuscript from around 1520 held at the National Library of Sweden in Stockholm.

Consortium Vocale Oslo is a male ensemble based at Oslo Cathedral. The group specializes in Gregorian chant under the leadership of Alexander M. Schweitzer, president of AISCGre, the International Association for Studies of Gregorian Chant. Consortium Vocale Oslo is one of three ensembles that were selected to record key parts of the Gregorian repertoire as published in the *Graduale novum*.

For this recording of the *Historia Sancti Olavi* Consortium Vocale has collaborated with the ensemble Graces & Voices. The recording is part of the EU programme Lifelong Learning/Leonardo da Vinci, whose aim is to study the practice of Gregorian chant at a national level.